

ANSER

Skånes Ornitologiska Förening
nr 2 2021

- Spanaren
- Skapa vär(l)den • Framgångssaga • Flaskhalsar
- Polacker • Gåsapris

Arne Hegemann – ny ordförande i SkOF

Vid årsmötet 2021 blev jag ny ordförande i SkOF och i den här ledaren vill jag berätta främst lite om vem jag är. Dessutom vill jag ge en kort översikt över mina planer som ordförande.

Jag jobbar som forskare på Biologiska Institutionen, Lunds universitet, och min forskning handlar om fåglar och deras fysiologi, särskilt hur deras immunförsvar påverkar beteenden och ekologin. Min forskning är en blandning av (mycket) fältarbete och labarbete. Just nu driver jag ett stort projekt om koltrastar i Lund. Dessutom studerar jag en koloni med kajor i Revinge och har satt GPS-loggar på starrar i Falsterbo. Ibland forskar jag även med liknande frågeställningar på fiskar. För några år sedan, direkt efter att jag började som forskare i Lund, hade jag projekt tillsammans med Falsterbo Fågelstation. Vi tog blodprover på flyttfåglar som fångades i fyrträdgården. Fåglarna försågs med små sändare. Det visade sig att skillnaden i immunförsvar påverkar hur länge fåglarna stannar i Falsterbo innan de fortsätter flyttningen.

Jag är född och uppvuxen i Tyskland. Redan som barn var jag väldigt fascinerad av djur och natur och följde min pappa, som är veterinär, till bonden eller tittade hur han behandlade smådjur i sin praktik. Under sommarsemestern reste vi varje år till Skandinavien, ofta till Sverige, för att njuta av den härliga naturen. Som alla tyskar var vi förstås väldigt sugna på att se älgar. Vi lyckades varje år att se några.

Som yngre tonåring började jag med fågel-skådning och lite senare startade mitt engagemang på vår lokala biologiska station. Jag deltog i praktiskt naturskyddsarbete, särskilt hamlng av (stora) pilar som är viktiga boplatser för minervagglor. Dessutom gjorde jag under tio år många fågelinventeringar, t.ex. räkning av övervintrande sjöfåglar eller rastande fåglar i jordbrukslandskapet och inventering av häckande glador, råkor och berguvar (något som jag gör nu igen i Skåne). Dessutom hade jag tillsammans med min pappa en fågelrehabilitering, lik Fågelskydd Spillepeng, bara att vi fokuserade på rovfåglar och ugglor. Jag engagerade mig även mycket mot illegal jakt på rovfåglar.

Efter att jag hade studerat biologi i Tyskland flyttade jag till Groningen i Nederländerna och disputerade i fysiologi och ekologi hos sånglärkor. Jag följde en färgmärkt population året runt under flera år. Det var mycket givande, men också mycket krävande. Sånglärkor är inte den lättaste arten att jobba med. På min fritid räknade jag regelbundet rastande fåglar i Vadehavet, en fascinerande upplevelse att räkna flera tiotusentals vadare.

Efter åtta år i Nederländerna flyttade jag 2014 till Lund. Jag blev direkt medlem i SkOF och 2019 även styrelseledamot. Jag har engagerat mig lite i storkprojektet, men nu går nästan hela min fritid åt till inventering och skyddsarbete av berguvar. Men mer om detta i en framtida *Anser*.

Förutom mina två år i SkOF:s styrelse har jag erfarenhet som styrelseledamot i flera olika föreningar. Redan som 19-årig blev jag styrelseledamot i vår lokala naturskyddsförening (1999–2007), 2004–2013 i Nordrhein-Westfalens Ornithologengesellschaft, en förening som SkOF, och 2015–2019 i European Ornithologists Union. Dessa erfarenheter hjälper mig i min nya roll inom SkOF.

Att vara ordförande i en stor och ärorik förening som SkOF är förpliktigande och ansvarfullt. Jag känner mig hedrad att årsmötet gav mig förtroendet och jag ska göra mitt bästa att uppfylla min nya roll. Lyckligtvis har föreningen en mycket duktig och engagerad styrelse och väl fungerande kommittéer. På den vägen ska vi fortsätta. Men det finns också behov av några små justeringar, särskilt när det kommer till modernisering och att värva nya yngre medlemmar. Jag har många idéer hur vi kan hantera dessa utmaningar och framtiden tycks ljus. Vi har redan börjat med några nya saker. En av dem är att vi gärna vill ha medlemmarnas email-adresser för smidigare kommunikation (se sidan 66). Andra insatser planeras, men mer om detta i nästa *Anser*.

Om du har förslag, idéer eller frågor, hör gärna av dig. Jag ser fram emot att träffa flera av er i framtiden!

Arne Hegemann – Ordförande

Innehåll

Ängsmarkernas diskreta spanare

Ständigt på utkik

Arne Ohlsson

3

Kävlingeåns fågelfauna

Förändring över tid

Stefan Lithner

7

Törnskatan på Norra fäladen

Välinventerat bestånd

Roine Strandberg

22

Skapa vär(l)den

Att avgöra liv eller död?

Ulrik Alm

25

Tranan på frammarsch

En smått unik framgångssaga

Richard Ottvall

30

DESSUTOM

Läsvärt 34

Notiser 39

Mini-Anser 48

Fågelkonstnären 51

Program 58

Debatt 60

Referat 66

Vardag 69

Falsterbonytt 71

Omslagets framsida: Buskskvätta. Foto: Göran Lenz.

Akvareller (Tornseglare och nötväcka):

Måns Bergendal.

Omslagets baksida: Rödbena. Foto: Mikael Arinder.

I *Anser* 2021:1 visade vi en tertial från en nattskär.

Från vilken fågelart kommer denna fjäder?

Längden är 125 mm.

Svaret får du i nästa nummer av *Anser*.

Liten sommarfågel på spaning i högt gräs

I öppna marker där gräs, örter
och sommarens sköna blommor frodas
finner sig buskskvättan till rätta.
Den tillför en stämma i de ljusa nätterna.

Arne Ohlsson

Bland det mest somriga i markerna är en äng med frodig vegetation, med gräs, örter och blommor som får växa i harmoni med årstiden. Under sommarmånaderna skiftar blomningen i åtskilliga färgnyanser och artrikedomen kan vara mycket givande att undersöka. På en sådan äng lever långt fler varelser, om än små, än det finns människor i Sverige. Och de är knappt synliga jämfört med fjärilar, bin och humlor. Högorter, någon buske som hagtorn eller en stängselstolpe kan fungera som utkikplatser. Kanske har ängen fukt i vissa partier som i den ljusa sommarnatten kan stiga och sväva som viktlösa, ogripbart fantasi-stimulerande väsen.

Detta är buskskvättans värld under de få sommarmånadernas långa dagar och korta nätter. Den skulle kunna ses som symbolart för just denna miljö men även myrar och hyggen kan duga. Buskskvättans säsong i de icke välansade öppna marker som ännu finns kvar brukar passera utan att väcka större uppseende. Lite i skuggan av den invandrade svarthakade buskskvättan är den nog också. En ny art för Sverige i den ständigt dynamiska häckfågelfaunan är ju alltid spännande och 2020 kunde vi

protokollföra 28 kända häckningar (*Anser* 2021:1, sid. 39).

Buskskvättan vill sitta lite högre än det mesta av ängens eller gräsmarkens vegetation, som om den vill ha ständig reviröverblick. Med sitt komplexa mönster på ryggsidan, undersidan i beigeorange till ockrarödbbrunt och därtill det distinkt vita ögonbrynsstrecket är det en vacker fågel. Bakifrån är den inte alltid helt lätt att få syn på om ängens växtlighet är rikt blandad.

Egentligen skulle ängsskvätta vara ett ännu mer passande namn. Buskskvätta är inte orimligt, men det ligger inte helt smidigt på tungan. Försök att säga det snabbt och det riskerar att bli "buskvätta"! Att den brukar "skvätta" innebär att den gör rörelser som vi beskriver som knixande och nigande. Så gör ju också stenskvättan från stenar, enstaka eller av odlingslandskapets bönder mödosamt lagda i rader eller högar.

Det danska namnet ger en smått underhållande association. *Bynkefugl* förbinder arten med en växt som mycket väl kan fungera som en av de spaningsplatser som

Buskskvätta, hane.
Foto: Mikael Arinder.

är så viktiga. *Bynke* heter något helt annat på svenska, nämligen malört *Artemisia absinthium*. Det kan vi krydda brännvin med, som bekant. Det är beskt och intensivt för smaklökarna. Malört växer gärna i fågelns habitat liksom besläktade och ännu vanligare gråbo *A. vulgaris*. Likaså är det engelska namnet *whinchat* sammanhörande med buskväxten *whin* som är ett folkligt namn på *gorse*, på svenska ärttörne eller gultörne *Ulex europaeus* och liknande arter. Den är solälskande och vida spridd på öppna marker och ger på långt håll lysande gul fägnad under blomningen.

För att inta sommarvistet har den som andra tropikflyttare flugit långt. Från ett bälte över Afrika, från väster och ner i östra Afrika, bär det av mot större delen av Europa och helt upp i norra Skandinavien. Vintern tillbringas således söder om

öknen och norr om regnskogen. Den brukar dyka upp dagarna före 1:a maj, relativt punktligt. Har då den väl blandade markvegetationen med sin naturliga rikedom röjts och marken tagits i anspråk för odling eller bebyggelse sen förra säsongen?

Förhoppningsvis inte, men populations-trenden, både nationellt och regionalt, pekar nedåt. Anteckningarna på 1800-talet anger "allmän", ibland "tämligen" eller rentav "mycket allmän". Så är det inte nu. Vårt grepp om landskapet och andra var-elsers livsmiljöer är hårt och ibland förödande. Våra två atlasinventeringar visar på en drygt tioprocentig minskning. Buskskvättan är rentav rödlistad sedan 2015 med förnyelse 2020 som nära hotad (NT). Nere på kontinenten beräknas den ha halverad population jämfört med ett halvsekel tillbaka.

Buskskvättans hane (t.v.) och hona (t.h.). Foton: John Larsen.

Boet anläggs av honan på marken i den täta växtligheten och gärna under en buske. I det lilla svårfunna gömstället läggs de 4–7 äggen. Men göken är skicklig i att leta upp boet. Insektstillgången är riklig runt omkring. Dessvärre är antalet fästingar också stort, till nackdel för alla varmblodiga varelser, något som man snart noterar om man går där. Småkryp utgör 90 % av födan, men kompletteras före flyttningen med en del bär.

Sången har visst några tilltalande toner, hur lite prisad den än är. Men i sin helhet är den lite pratig, som om fågeln ägnar sig åt *chat* som i *whinchat* och att chatta, med tvärt slut. Stroferna är således ganska korta. Även härmningar inflikas talangfullt. När försommarnatten kommer med sitt avvaktande, trevande mörker, fortsätter buskskvättan gärna att sjunga. Och den

stämmer upp igen efter midnatt. Få går kanske ut för att lyssna på de underskattade tonerna, men sången har sin plats i väven av stämmor när årstiden är som finast under intensiva dygn. Över huvud taget är den en art som få människor lägger märke till.

En högsommarvarm augustidag med värmedaller och doft av torrt gräs och gulmåra på Revingehedens sandiga jord behärskar en buskskvättefamilj ett välväxande bestånd av flox. Ett bestånd av denna trädgårdsväxt har uppfyllt deras familjära behov och avslöjar platsen för ett hemman som för övrigt gått in i glömskans evighet. Tre ungar, och föräldrafågeln matar dem alltjämt, vilket de brukar göra ett par veckor efter utflytt från boet. Medan jag intar min fika under en skuggande lind på min cykeltur må en stund av idyll upplevas.

Buskskvätta, ungfågel. Foto: John Larsen.

Buskskvättans utsiktsplats – ett vasstrå. Foto: Anders Blomdahl.

Himlen blir aldrig blåare och en bivråk kretsar ovanför utan stress, kanske i hopp om surret från jordgetingar.

Hur många av de fem medlemmarna i familjen kommer att klara färden (utan flockbildning och nattetid) till centrala Afrika? Kommer några av dessa individer att åter-

vända hit? Deras stund på jorden brukar vara kort. Det längsta buskskvätteleiv vi känner till i Sverige är på 6 år och 10 månader.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Fågelfaunan vid Kävlingeån 1934–1940

Vad sker med en lokal fågelfauna under 80 år?

En hel del givetvis, och mycket är redan känt och redovisat. Men det är mer sällan som vi kan få ta del av utförliga beskrivningar om hur det faktiskt var i ett bestämt område förr i tiden.

Måns Jönsson genom Stefan Lithner

Ett arbete, *Fågelfaunan vid Kävlingeån* av Måns Jönsson redovisat på Katedralskolan i Lund i maj 1940 inför studentexamen, har legat i mina samlingar under många år. Det har tidigare fotokopierats och sänts till Länsstyrelsen Skåne. Det befanns då vara alltför omfattande för att skrivas över till dator. Nu är detta emellertid gjort.

Fåglarna är listade efter det system som gällde våren 1940. Under de 80 år som gått sedan arbetet redovisades har våra kunskaper om fågelfaunan ökat. Även författaren har efter redovisning själv gjort enstaka kommentarer eller rättelser med blyerts gällande gulnäbbad hämpling, kornsparv, ängsbiplärka, sparvuggla, salskrak, storskrak, mindre strandpipare, brushane, småfläckig sumphöna och orre. I överföring till dator har dessa justeringar markerats med kursiv stil. Därutöver finner jag 80 år senare endast en uppgift värd att kommentera. Detta är troligen ett s.k. "tolkningsfel/skrivfel" då författaren överförde text från handskrivet manus till skrivmaskin, i det författaren uppger att drillsnäppan "Återvänder i mars" istället för "Återvänder i maj."

Några arter redovisas med äldre namn:

gulnäbbad hämpling - vinterhämpling,
hökfärgad sångare - höksångare,
bastardnäktergal - härmsångare,
snöskata - björktrast,
tornsvala - tornseglare,
halvenkel beckasin - dvärgbeckasin.

Fenologidata avviker mindre från dagens än vad jag väntade mig, medan det stora antal av änder, vadare, sparvar, lärkor, ärlor, svalor sten- och buskskvättor som nu är borta eller så gott som borta är en tragedi. I texten har fågelarter med idag helt annorlunda förekomster markerats i fet stil. Noterbart är också frånvaron av idag mer eller mindre vanliga arter såsom storskarv, sångsvan, kanadagås, röd glada, havsörn och gransångare.

Kartan är ritad, troligen med blyerts på tunt papper. Jag har fotograferat av den och bearbetat den i Photoshop. Lyckades tyvärr inte bättre med kartan än den bifogade.

Jag genomförde själv två revirkarteringar kring två av gårdarna i Hammarlunda (1:35 och 10:5) åren 1977 och 1999. Resultatet publicerades i *Anser* 2002:1 sid. 29–42. Redan då var det nedslående att se hur mycket färre fåglar det fanns.

Kommer *Homo sapiens* någonsin att börja fundera på hur mycket mer hon behöver expandera på andra levande varelsers bekostnad, för att ytterligare öka bekvämligheten för henne själv?

Stefan Lithner
slithner@outlook.com

FÅGELFAUNAN VID KÄVLINGEÅN

Krankesjön har blivit kallad "ett fåglarnas paradis". Riktigheten av detta epitet kan inte bestridas av den som besöker denna sjö, men dessbättre är Krankesjön inte det enda fågelparadis som Skåne kan uppvisa. Några kilometer norr om sjön flyter en å som har en fågelfauna som inte kommer långt efter Krankesjöns.

Kävlingeån och Krankesjön ha visserligen mycket gemensamt. Avståndet dem emellan är ringa, och direkt förbindelse finnes också genom Krankesjöns avlopp, Ålabäck, som förenar sig med Kävlingeån strax innan Revingeby. Några skiljaktigheter kunna emellertid likväl förmärkas.

Efter någon vistelse inom dessa områden skall man snart finna att vad Krankesjön är för simfåglarna, det är ångarna kring Kävlingeån för vadarefåglarna. Detta hindrar emellertid inte, att Krankesjön äger ett stort antal vadare på samma gång som Kävlingeån lämnar boplatser åt åtskilliga simfåglar. Vilket område, som har det största området indvider av varje art, är svårt att avgöra, då dalen är betydligt mera utsträckt än Krankesjön. I sjön bli fåglarna mera samlade och göra då ett starkare intryck.

Om vintrarna får Kävlingeån mottaga många förnäma gäster från Krankesjön. Detta beror på att vattnet på sjöarna fryser till fortare än ån. Under denna tid kan man påträffa flera sällsynta and- och gås fåglar, som söka sin föda i det rinnande vattnet. Som exempel härpå kan nämnas salskraken, som annars tillhör sjön.

Vid stränga vintrar fryser emellertid även åns vatten till. Då måste fåglarna flytta till kusterna och ibland ännu längre för att söka sitt uppehälle. Många hinna likväl inte undan för köld utan stanna på valplatsen. Jag har under februari i år funnit döda sångsvanar på isarna.

Det är emellertid inte endast under häckningstiden, som fågellivet är rikt i Kävlingeån. Varje vår och höst drager nämligen det stora flyttfågelstrecket fram över dessa trakter. Det är vadare, sim- och rovfåglar från nordligare delar av vårt land, som välja denna väg under flyttningen mot söder. Många av dessa fåglar visa ingen större brådska och rasta gärna på ångarna kring ån. Under mildare vintrar händer det, att vissa fåglar kvardröja här tills våren kommer. Så göra åtskilliga gäss, svanar och rovfåglar. Det finns rikligt med föda åt dem på de fuktiga ångarna.

Innan jag övergår till att redogöra för de förekommande arterna, skall jag nämna något om områdets utsträckning och vegetation.

Området inom vilket jag gjort observationerna och studierna markeras av den röda inramningen på kartskissen. Av denna framgår att området sträcker sig från omkring två kilometer väster om Hammarlunda kyrka t.o.m. Ålabäcks utflöde i Kävlingeån. Bredden växlar mellan en och två kilometer.

Denna yta upptar åkerfält på båda sidor om ån, mindre löv-, kärr- och blandskogsdungar. Vid Revinge finnes någon hedmark. I väster finnes ett något mindre albestånd på torv. Den största och betydelsefullaste delen utgöres av äng. Denna omger flodfåran oavbrutet och sträcker sig ungefär 200–300 meter åt sidorna. Sistnämnda område står vanligen under vatten vintertid. De allmännast förekommande örtarterna på ångarna äro *Caltha palustris*, vilken dominerar på vårarna, *Caedamine pratensis*, *Rhinanthus cristata galli* och ett stort antal gräsformer.

Uppgifterna nedan äro hämtade från anteckningar som påbörjade 1934. Samma år började jag också anteckna ankomsttiderna för ett 20-tal av de vanligaste flyttfåglarna. Dessa data införas i redogörelsen

Figur 1. Hela inventeringsområdet markerat så precist som möjligt på Häradsekonomska kartan från 1915. Denna visar åns ursprungliga och vid inventeringen aktuella lopp. Grön punkt visar varifrån Foto 1 och 2 är tagna. Röd punkt visar varifrån Foto 3 och 4 är tagna.

mognar övergå stararna delvis till denna föda och anställa ofta stora skador. Mot hösten samlar stararna till stora flockar och övernatta då i vassarna kring ån.

Stenknäck: Enstaka exemplar observerades i västra delen av området.

Domherre: En ganska vanlig fågel, som sommartid helst vistas i skogarna. Vintertid komma domherrarna fram till gårdarna. Har häckat inom området. Stannfågel.

Större korsnäbb: Sällsynt. Ett exemplar sköts vid Hamarlunda för några år sedan.

Hämpling: Förekommer ganska allmänt. Vistas gärna i trädgårdar och häckar, ofta i hagtornshäckar. Flyttfågel. Somliga övervintra dock under mildare vintrar.

Grönfink: Uppträder regelbundet under eftersommaren och vintern. Häckning ej konstaterad men sannolik. Stannfågel. Strängare vintrar flytta dock somliga.

Gulnäbbad hämpling: Skiljes från hämpplingen på det gula näbbet. Saknar också dennes röda färg. Mindre vanlig, har dock anträffats häckande (*Här har förf. satt ett frågetecken med blyerts i efterhand*).

Gråsiska: Förekommer vintertid i stora flockar i trädgårdarna. Tillhör annars norra Sverige.

Grönsiska: Allmän i synnerhet vår och höst. Flockar anträffas under denna tid oftast i trädkronor av al och björk, vilka de noga genomleta på jakt efter frön. Häckning konstaterad i norra delen av området. Stannfågel.

Steglits: Ej allmän, men förekommer regelbundet. Ett häckande par har också observerats. Stannfågel.

Bofink: En av våra vanligaste och sällskapligaste fåglar. Häckar allmänt inom området. Bygger gärna intill människoboningar. Typisk stannfågel i Skåne.

Bergfink: Tillhör norra Sverige men uppträder ofta flockvis på ångarna vintertid.

Gråsparv: Vistas året om vid gårdarna.

Pilfink: Kanske allmänare än föregående. Lever likt denna vid gårdarna. Vid skördetiden stryka gråsparvar och pilfinkar omkring tillsammans i stora flockar. Pilfinken liknar gråsparven men är lite mer taktfull i sitt uppträdande. Stannfågel.

Foto 1. Vy över ån med översvämmade våtmarker 28 januari 1935. Foto: Måns Jönsson.

Kornsparv: Tillhör åkerfälten där den är ganska allmän (*Inom parentes: Häckar inom området*). Ses ofta sitta på telefonstolpar under sången.

Gulspurv: Mycket allmän. Kommer om

vintrarna fram till gårdarna för att söka föda och skydd. Häckar på marken överallt inom området.

Ortolansparv: Förekommer ganska allmänt. Häckar på marken på torra platser. Flyttfågel. Anländer i april.

Sävsparv: Allmän vid ån. Vistas mycket i vassarna men reder alltid boet på fast mark. Hörs ofta sjungande i toppen av ett vasstrå. Flyttfågel: återvänder i slutet av mars eller början av april. 1934–40: 25/3, 21/3, 17/4, 10/4, 28/3. 16/3 och 21/4.

Snöspurv: Mindre flock observerad på ängarna vintern 1937–38.

Tofslärka: Svårt att bestämma hur talrik denna lärka är, eftersom hon helst förflyttar sig springande under skydd. Vintertid kommer hon emellertid fram till gårdarna. Häckning sannolik. Stannfågel.

Trädlärka: Tämigen allmän. Häckar inom området. Flyttfågel. Återvänder tidigt.

Sånglärka: Mycket allmän. Vår vanligaste lärka. Häckar på åkerfält av alla slag. Flytt- och stannfågel. Återvänder tidigt då flyttning ägt rum. Några data: Vintern 1935–

Foto 2. Motsvarande vy 22 maj 2021. I centrum fanns första meanderslingan och tredje slingan låg vid trädet längst till höger. Foto: Stefan Lithner.

Tofslärka. "Svårt att bestämma hur talrik denna lärka är, eftersom hon helst förflyttar sig springande under skydd." Foto: P-G Bentz.

36. ingen flyttning. Iakttagen ofta under december och januari. 1937–40: 7/2, 6/2, 19/2 och 10/3.

Berglärka: En fjällets fågel, som endast undantagsvis drager så långt söderut som till våra trakter. Jag har endast en gång iakttagit denna lärka inom området.

Sädesärta: Allmän. Häckar gärna vid något vattendrag. Återkommer från flyttningen regelbundet i mitten av april. 1934–40: 8/4, 16/4, 12/4, 19/4, 10/4, 6/4 och 7/4.

Gulärta: En mycket vanlig fågel. Kanske den vanligaste fågeln på ängarna, där hon allmänt häckar. Många bon förstörs av slättermaskinerna, när gräset hugges. Återvänder från flyttningen något senare än föregående. 1934–39: 2/5, 22/4, 1/5, 23/4, 20/4 och 22/4.

Fältpiplärka: Förekommer enligt P. O. Swanberg på heden vid Revinge.

Trädpiplärka: Påträffas ofta i trädbevuxen terräng. Häckar inom området. Flyttfågel. Anländer i början av maj.

Ängspiplärka: Lik föregående men är något mindre och spädare byggd. Förekommer talrikt på ängarna, där hon också leder sitt bo. Återvänder från flyttningen i

början av april. (*I marginalen med blyerts: i mitten av februari*). 1940 22/3.

Trädskrypare: Har upprepade gånger såväl sommar som vintertid visat sig i parker och trädgårdar.

Nötväcka: Jag har endast en gång påträffat denna fågel i dessa trakter.

Talgoxe: En både sommar och vintertid mycket vanlig fågel. Häckar allmänt inom området.

Blåmes: Den vackraste av våra mesar. Vintertid är den mycket vanlig i trädgårdarna. Vistas under sommaren helst i lövskogsdungarna, där den också häckar.

Svartmes: Trivs bäst i barrskog, men är en vanlig vinterfågel i trädgårdarna. Skiljes från entitan och taltitan på den vita nackspiegeln.

Tofsmes: Förekommer vintertid i trädgårdarna tillsammans med andra mesar.

Entita eller **kärrmes:** Ganska vanlig både vinter och sommar. Häckning konstaterad i västra delen av området.

Tallita eller **nordisk mes:** Lik föregående. Arterna skiljas på huvudets teckning. Det svarta på taltitans sträcker sig längre neråt bröst och nacke. Jag har först på senare tid lärt skilja dessa arter, varför jag ej med bestämdhet kan fastställa taltitans talrikhet eller om häckning förekommit.

Stjärtmes: Förekommer vissa vintrar allmänt i trädgårdarna. Uteblir somliga vintrar fullständigt.

Samtliga här upptagna mesar äro stannfåglar, och våra piggaste och trevligaste vinterfåglar. Förutom stjärtmesen som bygger sitt övertäckta bo i någon grenklyka, äro alla hålbbyggare. Talgoxen, blåmesen och entitan häcka med säkerhet inom området. **Kungsfågel:** Besöker enstaka gånger trädgårdarna. Var dock allmännare förr. Flyttfågel. Under mildare vintrar stanna likväl en del kvar.

Varfågel: Är som strykfågel sällan påträffad höst- och vintertid

Foto 3. Kävlingeåns flöde från södra sidan 18 maj 2021. Plats markerad i Figur 1. Foto: Sören Svensson.

Foto 4. Rest av meanderslinga, s.k. korvsjö. Plats markerad i Figur 1. Foto: Sören Svensson.

Vanlig törnskata: Ej sällsynt. Har anträffats häckande i nordvästra hörnet av området. Flyttfågel.

Sidensvans: Förekommer regelbundet och vissa år allmänt. Uppträder mestadels i stora flockar. Flyttar om vårarna mot norr. *Grå flugsnappare:* En mycket vanlig fågel. Häckar vid åtskilliga gårdar inom området och väljer gärna sin boplat i närheten av människoboningar. Återvänder från flyttningen i mitten av maj. 1935–39: 15/5, 10/5, 15/5, 13/5 och 10/5.

Svart och vit flugsnappare: Ej sällsynt. Häckar inom området och bygger gärna i uppsatta holkar. Flyttfågel.

Lövsångare: Mycket allmän. Den vanligaste av våra sångare. Häckar allmänt inom området. Flyttfågel, som återvänder i slutet av april. 1939 – 40: 30/4 och 21/4.

Grönsångare: Allmän. Häckar vid Hammarlunda. Återkommer från flyttningen något senare än föregående.

Svarthätta: Ej vanlig men förekommer regelbundet varje sommar. Flyttfågel.

Törnsångare: Ganska allmän. Uppträder ofta i trädgårdar, där den också häckar allmänt. Flyttfågel. Återvänder i mitten av maj.

Hökfärgad sångare: Ett exemplar av denna sångare har anträffats vid Hammarlunda.

Årtsångare: Förekommer regelbundet. Den minsta av våra sylvior. Häckar inom området. Flyttfågel, Återvänder i början av maj. Tidigaste datum 8/5 1938.

Bastardnäktergal: Uppträder på de flesta platser, där det finns lövträd. Ses ofta sjungande genomleta lövverket. Flyttfågel. Återvänder då löven slå ut.

Rörsångare: Förekommer vid ån. Häckar i vassarna. Flyttfågel.

Sävsångare: Mycket allmän vid ån. Ses ofta sitta i toppen av ett vasstrå under sången. Häckar i vassarna längs hela stranden. Återkommer från flyttningen i mitten av maj.

Järnsparv: Ej vanlig. Vid höstjakter har jag påträffat järnsparvar bland torra nässelstänger så sent som i slutet av november (1939). Flyttfågel. Återvänder i april.

Snöskata: I förhållande till andra trastar är snöskatan ej så vanlig. Påträffad mildare vintrar såsom kringstrykande. Ej iakttagen sommartid. Flytt- och stannfågel.

Taltrast: Förekommer men är ej vanlig. Möjligen häckar den vid Revinge. Jag har funnit den häckande vid Våmb. Flyttfågel.

Rödvingetrast: Förekommer varje år i stora flockar på ängarna och i albestånden vid ån. Lätt igenkännlig även under flykten på det röda under vingarna. Flyttfågel.

Stenskvätta: En mycket vanlig fågel. Häckar överallt inom området: oftast i stenrös. Återkommer från flyttningen regelbundet i april. 1934–40: 12/4, 19/4, 12/4, 25/4, 22/4, 15/4 och 22/4.

Buskskvätta: Minst lika vanlig som föregående. Ses ofta under sången sitta i toppen av någon slånbuske under vilka hon också funnits häckande. Flyttfågel som återvänder i slutet av april. Tidigaste datum 14/4 1936.

Rödstjärt: Har endast visat sig enstaka gånger. Två exemplar i Hammarlunda 1938.

Näktergal: Ganska allmän numera. Häckar åtminstone i västra delen av området. Ända upp till tio fåglar kan sommarnätter höras sjunga på samma gång. Flyttfågel. Återkommer i första hälften av maj. 1934–39: 16/5, 10/5, 2/5, 5/5, 14/5 och 9/5.

Rödhake: Förekommer allmänt. Vistas gärna i trädgårdar, där den ej sällan häckar. Flyttfågel. Jag har dock flera gånger observerat övervintrande exemplar.

Gärdsmyg: En tämligen allmän liten fågel, som häckar på lämpliga lokaler inom området. Gästar ofta gårdarna vintertid. Obekymrad om snö och köld höres den ibland uppstämma sin visa från toppen av en ris-
hög e.d. Stannfågel.

Rödstjärt. "Har endast visat sig enstaka gånger. Två exemplar i Hammarlunda 1938."
Foto: Mikael Arinder.

Hussvala: Mycket vanlig inom hela området. Häckar kolonivis: ofta åtskilliga par bredvid varandra radvis under taksåget. Flyttfågel, som återvänder i början av maj. 1934–40: 1/5, 7/5, 27/4, 10/5, 4/5, 6/5 och 27/4.

Ladusvala: Förekommer till antal och uppträdande i likhet med föregående. Allmän häckfågel. Återkommer från flyttningen i slutet av april. 1934–40: 22/4, 22/4, 25/4, 23/4, 2/5, 30/4 och 23/4.

Backsvala: Även denna är en mycket talrik fågel, som håller sig till mera bestämda lokaler. Den är således alltid anträffbar vid ån. Häckar i åbrinkar och kolonivis i grustag. Flyttfågel, som återkommer i mitten av maj. 1934 – 39: 25/5, 15/5, 15/5, 13/5, 10/5 och 14/5.

Gök: Mycket vanlig vid ängarna. Läger sina ägg i bon av ärlor, sångare m.fl. Särskilt de på ängarna häckande gulärlorna tycks vara

anlitade fosterföräldrar. Återvänder från flyttningen i början av maj. 1934–39: 6/5, 8/5, 5/5, 10/5 7/5 och 11/5.

Gröngöling: Förekommer regelbundet varje år i trädgårdarna, men har endast visat sig sporadiskt. Häckning ej konstaterad. Stannfågel.

Större hackspett: Allmän. Förekommer i trädgårdar och lövskogsdungar hela året. Häckar inom området. Stannfågel.

Mindre hackspett: Ganska vanlig både vinter och sommar. Visar sig ofta i trädgårdarna. Stannfågel.

Spillkråka: Ej vanlig, men enstaka exemplar har flera gånger visat sig i trädgårdar och parker vid Hammarlunda både sommar- och vintertid.

Tornsvala: Mycket allmän. Häckar på lämpliga platser inom området. Ett 20-tal par häckar varje sommar på kyrkan i Hammarlunda. Flyttfågel. Ankomsttider 1934–39: 17/5, 15/5, 30/4, 10/5, 3,5 och 10/5.

Nattskär: Sällsynt. Endast två exemplar har observerats inom området.

Hornuggla: Förekommer ej allmänt men regelbundet. Häckning ej konstaterad. Stann- och flyttfågel.

Jorduggla: Sällsynt. En jägare i trakten sköt för några år sedan under andjakt ett exemplar.

Kattuggla: Mycket allmän. Besöker ofta trädgårdarna. Häckar allmänt inom området. Stannfågel.

Fjälluggla: Ett exemplar av denna fjällets fågel anträffades för ett tiotal år sedan vid Hammarlunda.

Sparvuggla: En liten trevlig uggla som tämligen ofta påträffats inom området (*Arten satt inom parentes med blyerts, jämte kommentar långt senare: "Troligen litteraturuppgift"*).

Fiskgjuse: Ej vanlig men påträffas regelbundet om höstarna. För några år sedan föll även ett exemplar av denna fågel offer för en andjägare vid ån.

Pilgrimsfalk: Ses ej sällan under flyttningen. Krankesjön utgör ett omtyckt tillhåll för denna falk.

Lärkfalk: Ofta iakttagen jagande vid ån. Häckar i skogarna vid Krankesjön. Flyttfågel.

Stenfalk: Ej sällsynt på höstarna. Häckar ej inom området. Flyttfågel.

Tornfalk: Förekommer ganska allmänt. Häckning ej konstaterad men mycket sannolik. Flyttfågel

Kungsörn: Ett exemplar har för några år sedan observerats i trakten.

Fjällvråk: Iakttagen under sträcktiden. Förekommer vissa år ganska talrikt.

Ormvråk: Mycket allmän under hela året. Häckar inom området. I regel stannfågel i Skåne. Vid strängare vintrar flyttar den men återvänder tidigt, i början av mars.

Duvhök: Förekommer här och var inom hela området men är inte särskilt allmän på någon plats. Flytt- och stannfågel.

Sparvhök: Mycket allmän. Häckar inom området. Ses ofta anfalla sparvflockarna vid gårdarna. Stann- och strykfågel.

Blå kärrhök: Under höstjakter har jag flera gånger påträffat hanar av blå kärrhök. Arten tycks inte vara sällsynt i dessa trakter. Flyttfågel: övervintring konstaterad i Skåne.

Brun kärrhök: "Krankesjöns ståtligaste fågel" kallar Swanberg denna fågel. Häckar i denna sjö, men företager ej sällan flygturer utefter Kävlingeån. Flyttfågel.

Vit stork: Ångarna kring ån kan ännu lämna föda åt storkarna. Hittills har de inte varit ovanligt, att man på en och samma äng kunnat få se ända upp till sex gamla storkar samtidigt. Trakten kring Kävlingeån äger nu en tredjedel av Sveriges storkar. Häckplatser finns på Homby boställe, Flyinge kungsgård, Revinge 8. Då nu utgrävningar av Kävlingeån påbörjats, är det fara för att även dessa storkar försvinna. Ångarna har under de senaste åren blivit

betydligt torrare, och de för storkarna så betydelsefulla groddjuren ha starkt decimerats. Detta bevisas också av det faktum att storkarna de senaste åren besökt avlägsna åkerfält på jakt efter föda. Detta inträffade då ångarna inte sommartid stodo under vatten. Det är väl därför alltför djärvt att under rådande förhållanden våga hoppas på en ökning av storkarnas antal i vårt land. Storken är flyttfågel och återvänder i början av april. Tidigaste datum 30/3 1936.

Grå häger: Allmän vintertid. Häckar inte i dessa trakter.

Knölsvan: Förekommer i likhet med föregående. Ett par av denna art häckade i ån 1939. Möjligen rörde det sig om förrymda tamsvanor.

Grågås: Mycket sällsynt. Ett exemplar sköts vid ån 1937.

Bläsgås: Förekommer! Exemplar ha skjutits vid ån. Då den är svår att i flykten skilja

Knölsvan. "Ett par av denna art häckade i ån 1939. Möjligen rörde det sig om förrymda tamsvanor." Foto: P-G Bentz.

från andra gäss, har jag ej kunnat avgöra hur talrik den är.

Sädgås: Mycket allmän. Rasta på ängarna vår och höst i flockar på flera hundratal.

Vitkindad gås: Ej sällsynt. Förekommer varje år. Ett exemplar sköts 1938 ur en flock på ett 30-tal individer.

Svanar och gäss tillsammans med de vanligaste änderna dominera fågellivet under vintern då denna inte är alltför sträng, invänta dessa fåglar vårens ankomst på de översvämmande ängarna. Det finns rikligt med föda, och de äro nästan oåtkomliga för människor och rovdjur på de slåta markerna. Jakten på gäss är för övrigt obetydlig.

Gravand: Sällsynt men uppträder regelbundet under översvämningstiden. Drar genom sin färgprakt lätt uppmärksamheten till sig.

Gräsand: Mycket allmän. Häckar överallt längs flodfåran och i ängarna. Finnes året om.

Kricka: Allmän under jakttiden. Häckade tidigare i Fönesjön (enl. Swanberg). Häckning har inte iakttagits vid ån. Flyttfågel: återvänder vid islossningen. +

Bläsand: Mycket vanlig om höstarna. Häckar troligen inte inom området. Flyttfågel. +

Stjärtand: Ej vanlig men förekommer regelbundet. Iakttagen vår och höst. Flyttfågel.

Skedand: Förekommer allmänt. Häckar i Krankesjön och med stor sannolikhet vid ån. Flyttfågel. +

Brunand: Allmän. Häckar i vassarna längs flodfåran. Förekommer allmän under jakttiden. Flyttfågel: återvänder i slutet av mars. +

Vigg: Mycket allmän; särskilt under översvämningstiden. Flyttar endast undan för svåraste isvintrarna. +

Knipa: Ganska vanlig under översvämningstiden. Sommartid ej observerad.

Svärta: Har fåtaligt visat sig vid ån.

Sjöorre: Exemplar ha skjutits under höststräcket. Förekommer annars sträckande vid flyttningstiden.

Ejder: Har några gånger sträckande på låg höjd visat sig över området.

Salskrak: Förekommer (*ganska allmänt-Satt inom parentes med blyerts*) i Krankesjön numera. Då sjön fryser till, flyttar den upp i ån. Strängare vintrar måste den emellertid rymma även detta fält.

Storskrak: Förekommer (*allmänt-Satt inom parentes med blyerts*) höst, vinter och vår, så länge det finns öppet vatten. Inte observerad inom detta område under sommaren,

Då ungfågeln blivit så stora att de kunna klara sig själva, börjar ett kraftigt sträck av andfåglar längs ån. Detta inträffar redan i mitten av juli och fortsätter ut i december. Om kvällarna flyga fåglarna konsekvent åt väster, men i soluppgången går sträcket i rakt motsatt riktning. Detta beror på att fåglarna vid skymningens inbrott lämna sjöarna för att söka föda på sädesfält o.d. De återvända på morgonen för att tillbringa dagen i sjöarna. Under dessa flygningar utsätts fåglarna för kraftig beskjutning av jägare, som placerat sig längs flodfåran. Jakten fortsattes förr långt ut på nätterna, varvid många fåglar skadsköts. Genom den nya jaktlagen har detta emellertid något avhjälpits. De vid sträcket allmännast förekommande arterna ha märkts med +.

Skäggdopping: Några exemplar ha upprepade gånger visat sig på ån under översvämningstiden.

Smådopping: I norra delen av området häckade för några år sedan en dopping som med största sannolikhet tillhörde denna art.

Fastän Krankesjön inom sitt område ha alla fem i Sverige förekommande doppingarterna, och hur allmänna de än äro i denna sjö uppträda de endast tillfälligtvis i ån.

Ringduva: Mycket allmän under sommaren. Häckar i de flesta skogsdungar inom hela området. Flyttfågel. Återvänder i mitten av mars; har dock iakttagits övervintrande.

Skogsduva: Förekommer något sparsammare än föregående. Häckar i likhet med denna. Återvänder från flyttningen i mars.
Ljungpipare: Uppträder varje höst i stora flockar; inte på ängarna utan på torrare marker såsom stubbåkrar. Flyttfågel.

Större strandpipare: Sällsynt. Enstaka exemplar ha visats sig på våarna. Har enligt Swanberg häckat vid Krankesjön. Flyttfågel.

Mindre strandpipare: Något vanligare än föregående. Häckning har inte konstaterats. Flyttfågel. (*Inom parentes: Fel! Bris-tande artkännedom*).

Tofsvipa: Mycket allmän. Den vanligaste fågeln på ängarna under sommaren. Häckar allmänt. Flyttfågel. Ankomsttiderna 1934–40: 6/3, 24/2, 3/3, 28/2, 3/3, 26/2 och 10/3.

Storspov: Allmän. Häckar både på ängarna och åkermarkerna. Återvänder från flyttningen i mitten av mars. 1934–40: 10/3, 21/3, 19/3, 15/3, 26/3 och 22/3.

Rödspov: Sällsynt men visar sig varje år. Häckar på Vombs ängar. Flyttfågel.

Brushane: Numera sällsynt. Förekommer omkring 30 år sedan allmänt. En fågelkännare i trakten berättar att man då kunde se ända upp till 30 fåglar kämpa på ängarna. Möjligen häckar ännu något par på ängarna. Flyttfågel.

Drillsnäppa: Förekommer ej sällsynt. Häckar på ängarna. Återvänder i mars.

Rödbena: Vanligare år från år. Kan nu anses vara allmän. Häckar på ängarna. Återvänder från flyttningen i mitten av mars.

Svartsnäppa: Förekommer sparsamt men regelbundet under flyttningen.

Kärrensäppa: Den vanligaste snäppan. Häckar allmänt på ängarna. Återvänder från flyttningen i mitten av mars.

Dubbelbeckasin: Förekommer för ett 20-tal år sedan ganska talrikt. Numera mycket sällsynt; kanske alldeles försvunnen.

Enkelbeckasin: Mycket allmän. Arten tycks ha ökat i antal de senaste åren. Häckar allmänt. Flyttfågel som återvänder i början av mars. Vissa exemplar stanna ibland in i december. Övervintring ej ovanlig.

Halvenkel beckasin: Även denna tycks ha ökat i antal. Förekommer vissa år talrikt; särskilt hösttid. Flyttfågel.

Morkulla: Ej vanlig, men förekommer regelbundet om höstarna. Uppträder då mestadels på torrare platser, i buskage o.d. Flyttfågel.

Skrattmåå: Förekommer mycket allmänt. Närmaste häckplats är Krankesjön, där hundratalstals par häckar kolonivis. Flyttfågel. Återkommer i början av mars. Vid mildare vintrar stanna en del kvar.

Fiskmåå: Allmän inom hela området. Häckningsplats ej iakttagen. Flyttfågel; övervintrar ibland i likhet med föregående.

Sydlig kärrensäppa. "Den vanligaste snäppan. Häckar allmänt på ängarna". Foto: P-G Bentz.

Gråtrut: Flockar av sträckande gråtrutar ha om våarna ofta iakttagits.

Fisktärna: Förekommer ganska allmänt vår och sommar. Ses ofta jaga längs ån. Häckar i Krankesjön. Flyttfågel. Återkommer senare än skrattmåsen.

Svarttärna: Denna lilla vackra tärna kan nästan alltid anträffas vid ån. Ofta i sällskap med fisktärnor. Arten har ökat i antal och häckar nu allmänt i Krankesjön. Flyttfågel.

Vattenrall: Vanlig i vassarna kring ån, där den också häckar. Flyttfågel.

Kornknarr: Allmän vissa år. Vistas somliga år uteslutande i ängarna för att andra år endast uppträda på åkerfält. Ett par häckade i ängarna för några år sedan och hade då 14 ungar. Flyttfågel.

Småfläckig sumphöna: Ses ganska ofta i sumpiga och vassrika gölar, där den troligen också häckar. Flyttfågel (*Tilläg: Ej obs av mig. Litt. uppgift*).

Rörhöna: Tämigen vanlig. Häckar vid ån. Återvänder tidigt, och stannar ibland kvar in på vintern.

Sothöna: Mycket allmän. Om våarna innan vassen vuxit upp kan man få se stora flockar av sothöns på de översvämmade ängarna. De kunna då inte gömma sig utan försöker undkomma genom att då springa, flyga och dyka. Sommartid häcka den allmänt i vassarna. Flyttfågel. Försöker dock motstå vintern i det längsta.

Orre: Endast enstaka exemplar ha visat sig inom området. I en mosse^x i närheten har under de senaste åren vuxit upp en ganska kraftig stam.

^x enstaka ex visat sig 10 km från området.

Rapphöna: Numera mycket allmän. Rapphönan är mycket beroende av vintern. Efter vintern 1928-29 var det en ren tillfällighet att få se en rapphöna. De därpå följande åren har stammen emellertid ökat betydligt. Häckar allmänt inom området.

Fasan: Förekommer mycket talrikt och häckar överallt inom området.

Detta är något om fåglarna av idag. Som synes av förteckningen upptar den inte mindre än 153 arter.

Hur kommer emellertid denna fågel-fauna att se ut i framtiden? Åregleringen är för närvarande i full gång, och om ingenting övernaturligt inträffar, går det med detta fågelliv som vid tidigare företagna torrläggningar; fågelfaunan undertryckes eller förstöres helt. En del arter köres bort från området, då detta inte längre kan skänka föda och lugn. Storstenen är redan berörd, men det gäller tyvärr hela ordningar. Det är naturligt att regleringen främst berör vadare och simfåglar. Om vadarna finns det säkert inte något hopp, men beträffande simfåglarna vågar jag vara lite optimistisk. På samma gång som vattnet får en ny fära, sjunker det i den gamla ån, som i huvudsak lämnas orörd. Vattenväxterna får här växa till, och vassarna kring ån blir bredare. Det bildas m.a.o. små vassrika, grunda och lugna sjöar. Det finns en möjlighet att dessa bli idealplatser för våra simfåglar. Detta får emellertid tiden utvisa*.

Hammarlunda den 2/5 1940

Måns Jönsson

Måns Jönsson

Måns Lithner i
FN-tjänst 1969.

* Kommentarer av Sören Svensson följer.

FÅGELFAUNAN VID KÄVLINGEÅN

– Kommentarer av Sören Svensson
Torna Hällestad

Somrarna 1953 och 1954 cyklade jag runt i Skåne och besökte kort Krankesjön och Vombsjön. Främsta målet just där var dock inte det allmänt rika fågellivet på dessa lokaler utan Harlösa där den då eftertraktade rariteten turkduva häckade vid stationshuset. Sedan jag flyttat stadigvarande till Lund 1958 blev dock områdena kring Kävlingeåns övre och Klingvallsåns nedre lopp bland de främsta målen för fågelexkursionerna. Men hela tiden rörde jag mig nästan bara söder om Kävlingeån. Norr om fanns ur fågelsynpunkt rätt ointressanta åkermarker nästan ända ner till ån. Och så är situationen fortfarande, åkrar ända ner till ån. Den 2 maj 2021 synade jag norra sidan mellan Holmby och Kvinnevad. Bara på två ställen hittade jag lokaler som var av intresse för andra arter än åkrarnas. Nedanför gården Stanneborg fanns ett inhägnat färbete med två vattensamlingar. Här noterade jag 6 tofsvipor, 7 brushanar, 3 mindre strandpipare, 1 gravand, 1 par gräsand samt 1 gulärla. Någon kilometer väster om Harlösa fanns en mindre vattensamling närmast ån och en anlagd damm längre upp på sluttningen. Förutom ett stort antal grågäss antecknade jag 1 sångsvan, 1 par kricka, 2 par strandskata, 1 par tofsvipa, 1 par gräsand och 1 par fiskmås. Söder om Kävlingeån är situationen annorlunda. Här finns P7:s regementsbyggnader och övningsområde och de tidigare ängsmarkerna har inte brukats på länge. Det enda större område med tidigare ängsbruk som är kvar är kvar är det vid Skatteberga där vegetationen numera är rätt högvuxen och med få våtmarksfåglar.

Men en gång i tiden var det annorlunda. Före Kävlingeåns fördjupning och kanalisering i början av 1940-talet fanns vid-

sträckta översvämningsmarker brukade som äng. Det rika fågelliv som fanns före torrläggningen får vi en livlig bild av i studentuppsatsen från 1940 av Måns Jönsson från Hammarlunda. Uppsatsen redogör för fågellivet längs Kävlingeån mellan Holmby och Kvinnevad åren 1934–1940. Området som täcks finns markerat på en karta och är uppskattningsvis runt sju kvadratkilometer.

Turerna kring torrlägningsföretaget finns som bekant beskrivna i Gustav Rudebecks Dagbok 1938 (Signum 1993). Rudebecks fågelanteckningar täcker ungefär samma tidsperiod som Jönssons redovisning och en sammanställning för 1930-talet finns i en uppsats med titeln "Fågelfaunan i Klingvallsåns dalgång" i *Skånes Natur* 1939. Den täcker dock ett mycket stort område och några specifika uppgifter om just den del av Kävlingeån som behandlas i Måns Jönssons uppsats är svåra att extrahera ur Rudebecks redovisning, och det verkar som att i varje fall de västra delarna av sträckningen sällan besöktes av Rudebeck och hans kamrater. De rörde sig främst söder om ån, runt Krankesjön och Vombsjön samt inom Klingvallsåns avrinningsområde. Enstaka besök västerut måste det dock ha varit eftersom ett foto från Skatteberga ängar finns på sidan 33 i dagboken.

Vem var då Måns Jönsson? Eftersom det var Stefan Lithner som lämnade uppsatsen till Anser, tog jag kontakt med honom för att få veta. Stefan berättar att Måns Jönsson var hans far, som antog namnet Lithner i samband med officersutbildning inom flygvapnet. Han var stationerad vid F10, Ängelholm, med flera utlandsplaceringar, bland annat vid Suezkanalen samt i Damaskus, Israel och Palestina. Han gjorde också en stor insats vid SkOFs inventering av knölsvan 1957 genom att flyginventera stora delar av Skåne.

Måns Jönsson föddes på gården Hammarlunda 1:35 som han övertog och drev

Grågås. "Mycket sällsynt. Ett exemplar sköts vid ån 1937". Foto: Mikael Arinder.

tillsammans med Hammarlunda 10:5. Efter pensioneringen 1971 återvände Måns Lithner till Hammarlunda och rustade upp mangårdsbyggnaden på Hammarlunda 10:5. Han avled 1978.

Stefan Lithner berättar att hans far hade starkt intresse för naturen hela sitt liv. Han började titta på fåglar redan som riktigt liten. Och han gjorde åtminstone något årligt besök vid Krankesjön och andra fågellokalen i området under resten av sitt vuxna liv, bland annat båtturer runt Krankesjön. Uppsatsen om fågellivet är alltså en redovisning av de sena tonårens exkursioner i hembygden. Tack vare detta kan vi nu få en förstahandsbild av fågellivet för 80 år sedan.

Under de 80 år som gått sedan Måns Jönssons iakttagelser bokfördes har fågellivet förändrats. Det mesta är naturligtvis känt i stora drag. En del beror på lokala förändringar av biotoperna, inte minst försvinnandet av de många meandrar som präglade åns förlopp före kanaliseringen och torrläggningen av våtmarkerna och översvämningsängarna. Andra förändring-

ar följer allmänna tendenser i landskapets, naturens och klimatets utveckling.

Arter som försvunnit helt är kornsparv, ortolansparv och tofslärka. Det är arter som tillhörde det hårdexploaterade, rentav överexploaterade jordbrukslandskapet med sliten vegetation och områden med blottad jord och sand och glesa och svagt produktiva grödor, ofta rika på ogräs. Fältpiplärkan tillhör samma grupp, men den nämner Måns Jönsson bara som andrahandsrapport från Revinge hed. Och just den arten höll sig kvar i området in i ganska sen tid, dock borta nu. I motsatta ändan av skalan hittar vi de nytillkomna arterna. Främst bland dessa är nog grågåsen, enligt Jönsson var den mycket sällsynt med ett exemplar skjutet 1937. Och gladan finns inte ens med i listan. Andra arter som Måns Jönsson aldrig fick erfara men som en vandrare längs ån i dag skulle registrera är de nya invandrarna gräshoppssångare, flodsångare och kärrsångare.

Merparten av de arter som minskat i antal är antingen våtmarksfåglar i vidsträckt bemärkelse eller sådan som gynnades av det dåvarande sättet att bruka åkerjorden. Det skulle föra för långt att mera ingående kommentera alla förändringar. Jag överlämnar till läsaren att fundera över skillnaderna mellan då och nu. Inte minst måste man fundera över vad som menas med alla de varianter som används för att beskriva fåglarnas antal: vanlig, ganska vanlig, mycket vanlig, allmän, tämligen allmän, ganska allmän, mycket allmän, ej allmän, talrik, sparsam, sällsynt, ej sällsynt och så vidare, det vill säga det i fågellitteraturen länge det helt normala sättet att ange kvantiteter. Det blir litet av ett detektivarbete. Det vore intressant att i dag vandra några gånger längs åns båda sidor och registrera alla arter. Kanske Måns Jönssons uppsats kan stimulera någon läsare att göra detta?

Revirkartering av törnskata vid Vittskövle 2020

På Norra fäladen vid Vittskövle har törnskatorna inventerats årligen sedan 2009 och resultatet har tidigare presenterats i *Anser*.

Här följer en uppdatering för häckningssäsongerna 2019 och 2020.

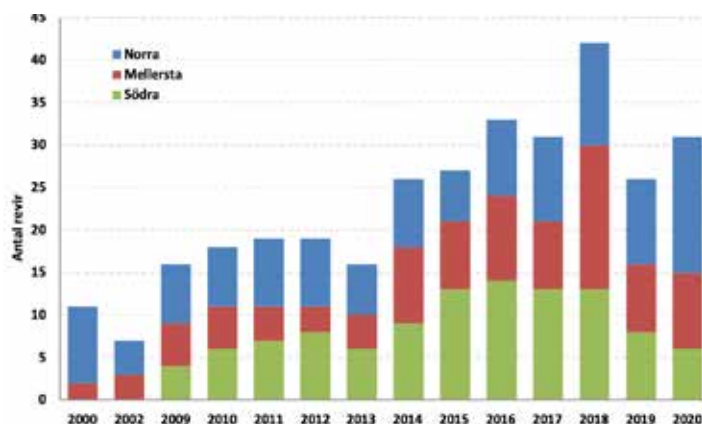
Roine Strandberg

Under de två senaste åren genomfördes revirkartering relativt sent på säsongen: 18–21 juli respektive 27–30 juli. Resultatet blev 26 revir 2019 och 31 revir 2020 (Figur 1). Detta är i linje med perioden 2014–2017, då snittet låg på 29 par. Rekordåret 2018 med 42 revir verkar alltså ha varit en tillfällighet, vilket bör ha berott på exceptionellt goda förutsättningar för törnskatorna på fäladen (läs mer i Strandberg 2019). Årets fördelning av revir ser annorlunda ut mot tidigare år, då antalet minskat på den centrala och södra enheten medan det ökat markant på den norra enheten. Den geografiska placeringen av revir 2020 visas i Figur 2 i jämförelse med 2018.

Fäladen har efter röjning av enbuskmarker och björkskogspartier 2017–2019 samt kantzonröjning 2020 öppnats upp väsentligt. Detta har bidragit till att för-

ändra revirens geografiska utbredning, framförallt i de östra delarna av området (Figur 2). I kantzonerna har ett par permanenta revir försvunnit eftersom all vegetation röjts, och i björkskogspartierna på södra och mellersta enheten fanns endast ett revir 2020 jämfört med 10–15 revir 2014–2018!

På de östra två tredjedelarna av den södra och mellersta enheten stod 17 revir som var besatta 2018 tomma 2020. Även kantzonen mot furet i väster saknade revir 2020, men det har det även gjort tidigare år – här fanns fyra revir 2018. Om vi bortser från rekordåret 2018, så har röjningsarbetet inte påverkat den totala populationen trots stora skillnader i revirens geografiska fördelning inom området. Jämför vi antalet revir på enefäladerna 2018 och 2020, så har de ökat från 14 till

Figur 1. Antalet törnskate-revir på Norra fäladen, Vittskövle 2000–2020.

21 – här fanns tolv revir 2014. På den norra enheten fanns åtta revir 2014, elva revir 2018 och 16 revir 2020; en fördubbling av antalet revir på sex år.

Som diskuterades i Strandberg (2019) verkar en tillfällig inflyttning till fäladen ha ägt rum den extremt torra säsongen 2018. Samtidigt har en omfördelning ägt rum på fäladen med koncentration till den norra enheten och de västliga enbuskmarkerna på centrala och södra enheten (Figur 2). Här märks framför allt etableringen i den helt hagtornsdominerade östra delen av den norra enheten, där det tidigare funnits två (något enstaka år tre) par men där det i år fanns fem par. Varför törnskatorna i stort sett helt övergett den öppna björkskogen är oklart. Klart är att förutsättningarna för häckning på enefäladerna har förbättrats när de öppnats upp och uppenbart väljer törnskatorna att i första hand häcka här.

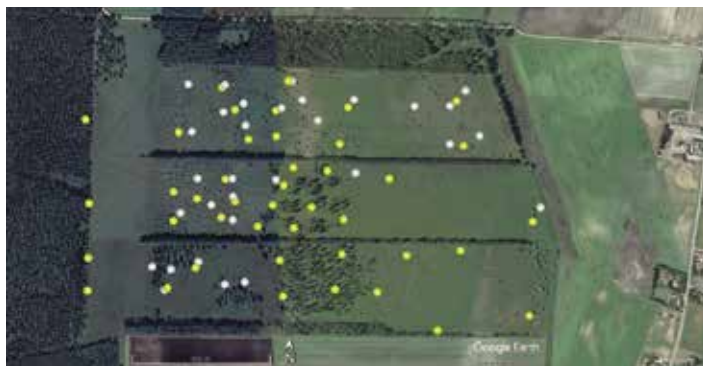
Det är anmärkningsvärt att törnskatorna helt övergett en så pass omfattande yta, som björkpartierna och de västra ängsmarkerna utgör, och där de i allmänhet lyckats bra med häckningarna under tidigare år. I björkskogen domineras undervegetationen av, fränsett örter och gräs, salixbuskar vilket verkar vara ett sekundärt alternativ för placering av bo. Här kan väl spekuleras i att borttagning av buskar i kombination med gallring av björk gjort björkdungarna

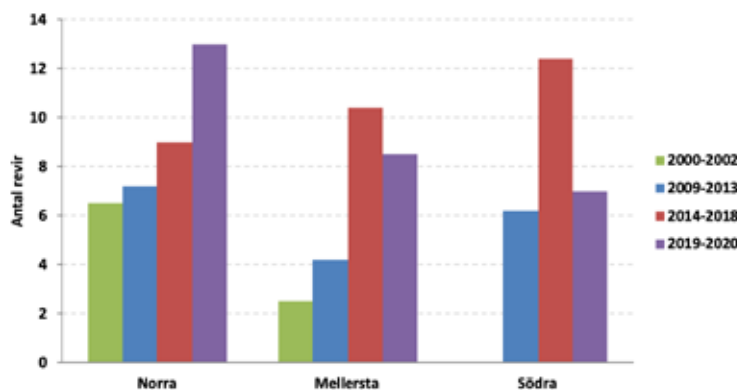
Törnskathehanen. Foto: P-G Bentz.

mindre attraktiva, men samtidigt finns här till synes tillräckligt med buskar sparade för att ge utrymme för samma antal revir som tidigare.

Möjligen kan tidpunkten för inventering 2019 och 2020 ha påverkat resultatet något. Par som misslyckats, eller för den delen lyckats, med häckningarna tidigt på säsongen kan ha lämnat området (eller flyttat ungarna till annat delområde). Möjligen

Figur 2. Geografisk fördelning av revir för törnskata 2018 (gula punkter) och 2020 (vita punkter). Märkbare skillnader är att 2020 stod flertalet revir tomma i björkskogen och på ängsmarkerna inom den centrala och södra enheten samt längs kantzonen till furet i väster.

Figur 3. Fördelning av revir på de tre olika enheterna 2002–2020 fördelat på medelvärden för fyra inventeringsperioder.

medför gallringen av björkdungarna att mikroklimatet blir torrare, vilket i sin tur medför minskad förekomst av insekter och därmed sämre födosöksförhållanden. På den öppna ängsmarken har däremot *Salix* ökat i utbredning och tillsynes ökat möjligheterna för törnskatorna att hitta lämpliga boplatser, vilket inte verkar vara fallet.

Medelvärdena för de två femårsperioderna 2009–2013 och 2014–2018 jämförda med de två senaste säsongerna presenteras i Figur 3. I figuren åskådliggörs omfördelningen av reviren mellan enheterna och att törnskatan ökat sedan de inledande inventeringsperioderna. Sammantaget håller törnskatorna ställningarna på fåliden och det ska bli intressant att följa utvecklingen under kommande säsonger.

På grund av tidsbrist i juni månad under de senaste tre åren har ringmärkningen i stort sett uteblivit (endast en ringmärkt ungfågel under perioden). Fångstförsök i juli månad har misslyckats, då det stora flertalet kullar blivit flygga tidigt på säsongen och det samtidigt rått svåra vindförhållande under inventeringarna i juli. En tydlig förändring mot torrare förhållanden under senare år har lett till att tidigt lagda kullar lyckats i större utsträckning än tidigare (Klaassen & Strandberg 2009). Det har påverkat ringmärkningen negativt men är samtidigt positivt för törnskatorna,

som lyckas bättre med reproduktionen. Även 2020 blev de flesta kullar flygfärdiga, och utifrån observationer bedöms kullstorlekarna i genomsnitt ha legat kring fem ungar per kull. Det är nära medelvärdet som registrerats 2000 och 2009, då grundligare undersökningar gjordes (Jeppsson 2004, Klaassen & Strandberg 2009). Förhoppningsvis kommer det att finnas mer tid till fångst och ringmärkning under den inledande fasen av häckningsperioden framöver.

Referenser

- Jeppsson, N. 2004. Studier av törnskata i nordöstra Skåne år 2000-2003. Meddelande nr 31 från Nedre Helgeåns Fågelstation. *Anser* 43(1): 1-9.
- Klaassen, R. & Strandberg, R. 2009. Häckningsekologi med noteringar om säsongsmässig viktvariation hos törnskator *Lanius collurio*. *Anser* 48(4): 199-205.
- Strandberg, R. 2014. Törnskatorna på Norra Fåladen vid Vittskövle. *Anser* 53(4): 6-10.
- Strandberg, R. 2019. Tio år med törnskator på Norra fåladen vid Vittskövle i Kristianstads Vattenrike. *Anser* 58(2): 9-16.

Roine Strandberg
roine.strandberg@gmail.com

Skapa vär(l)den

Att ständigt avgöra liv eller död
är kanske inget jobb man frivilligt åtar sig.
Men möjligen en halvtid med inflytande över det förstnämnda?

Ulrik Alm

Det finns fortfarande föreläsningsscener med blädderblock – tack och lov! I begynnelsen ett oskrivet blad, öde och tomt. Kreativa ögonblick med hjärnan, handen och pennan – bilden formas här och nu. I moment som dessa är Powerpoint helt kraftlöst som kontaktskapare. När jag ska berätta och visa bilder kring trädgård och biologisk mångfald brukar jag börja med just blädderblocket.

”Ni ska få den mest optimala tomt-ritningen” (här plockar flera i publiken fram block och penna!), inleder jag – låååångsamt – och börjar rita en cirkel. ”Det är vitt upptill och längst ner, sen också grönt, brunt och gult. Plus massor av blått”. Adressen? Kvarteret Plejaderna, Vintergatan, fastighetsbeteckning Tellus 1:1. Här är vi kollektivt inskrivna i ägarförteckningen. Med ett belastande servitut att vi gemensamt är ansvariga för alla inhysingars väl och ve, grön och blå inredning, värme-systemets funktionalitet och avfallshantering utan restprodukter.

Så ser min tankemodell ut när det gäller trädgård och biologisk mångfald. Du ska skapa vär(l)den med dess olika element. Lövskogar, berg, dalar, öknar, vattendrag. I många tjocka trädgårdsböcker behandlas ämnet på magra tre sidor. Sätt ut en vattenskål, plantera en fjärilsbuske och spika upp en fågelholk. Gott så! Men det finns så

otroligt mycket mer att göra. I tätbefolkade länder som England och Holland lämnar trädgårdsfolket ett försvarligt bidrag till den biologiska mångfalden. Samma insats görs i storstadsmiljöer i vårt eget land.

Vårt fokus är ofta fåglar, men givetvis inser vi länkarna till omgivningen. Ledorden i skapandet av gröna världar bör vara: Ta ansvar för hela livscyklar, bjud in året om, svara för olika behov: föda, skydd, scener för exponering, bomaterial, boplatser. Många vill ha fjärilar, men få vill ha larver. En padda under augustikvällen är mysigt, men var ska denna tillbringa januaridygnen? Samma förhållande gäller igelkotten. Naturligtvis vet professionellt park- och trädgårdsfolk detta, men de verkar inte alltid omsätta insikterna i praktiken. Eller så litar de krasst på omlandets support och leveranser. Ibland mer av att visa upp, mindre av heltäckande – och kanske inte alltid så ögonglada – omsorger.

Livets uppkomst är för vetenskapen ett mysterium. Samtidigt är detta ett något mindre sådant, för den som städar lite glest. Den gamla tanken om ”uralstring” – att liv spontant uppstår ur lump och skräp – den tanken ter sig bestickande ibland. Vilket inte alls betyder att en biologiskt rik trädgård behöver vara rufsig och vildvuxen. Tvärtom kan denna vara strikt planerad enligt tankarna ovan.

Salix är lyx, tidig sådan. En hjälp när nöden är som störst. Prunkande augusti är

I tätbefolkade länder som England och Holland lämnar trädgårdsfolket ett försvarligt bidrag till den biologiska mångfalden. Foto: Ulrik Alm.

sällan problem för små vingade vänner. Salix – videväxterna – är lågrankade hos plantskolan, men naturligtvis helt nödvändiga i grannskapet om pollinerarna ska få en bra start. Vakna, du lilla videung. Här hör givetvis också lökväxterna hemma. Bjud en tidig frukostbuffé för yrvakna vintersovare som nyss raglat ur något av dina visten. Sensommarens trerätters serveras på flera ställen. Vinteröverlevarna – de två blåmesarna från din holk i fjol – synar gärna videts ulltollar. Gransångaren, ofta tidigt över tröskeln, hittar vi också här i kampen med det eviga temat *äta eller ätas*.

DNA vindlar sin spiraltrappa genom tid och rum, "skapelsens krona" står på översta plattformen och skruvar sig, undrar över sitt ansvar och öde, sina möjligheter och tillkortakommanden. Svajar det

lite grand? Utsikt ger insikt – och omvänt. Sitter du på skärvan som ska bidra till den fulla mosaiken? Livet är ett gränsfall, särskilt där miljöerna möter varandra. Var finns Himalaya, Amazonas och Kalahari i din trädgård, ditt kvarter, din park, din stad? Bergen, stenhögen, muren eller vilken annan fantasifull konstruktion som helst – men helst med naturstenar. Det ska vara fullt med hål, ingångar och ojämnheter. Livet måste få fäste! Bergshylla livet. Den drastiska motbilden är obduktionsrummet, där har livet flytt. Det är blankt, mycket lodrätt, jämnt och sterilt. Raka klippväggen kontra berget med avsatser. Omsätt megamodellen till din minivärld. Du slänger (eller återvinner!) din skärbräda när det blivit för djupa skårar i denna ... I sådant fall "hotar" livet att få fäste.

"Gransångaren, ofta tidigt över tröskeln, hittar vi också här i kampen med det eviga temat *äta eller ätas*".
Foto: P-G Bentz.

Kalahari med grusade förhoppningar för pilfinkar och gråsparvar som vill bli av med kvalster och ohyra. En knapp kvadratmeter med öppen grusbädd blir en eftertraktad badplats. Intressanta insektsbesök får du på köpet, särskilt om du har råd att lägga upp en mindre sanddyn.

Klä trädgården och närmiljön med både sommarens gracila lövkjol och vinterns rustika och värmande barrkofta. Ett fikonlöv förslår inget. Sträva efter klotets hela böljande drapering. Däri ligger det optimala. Och naturligtvis ska du fresta med aplar i ditt paradis. Kunskapens frukt leder dig till rönn, oxel och hagtorn. Dessa och andra bärande träd håller upp din skapelse.

Har du möjlighet att anlägga damm med gummiduk, ska denna våtmark givetvis ha

både djup – Marianergraven, där fiskar och grodor kan fly undan hägern – och grunda mangrovestränder, där solstrålar gnistrar energi i paddrommens livssträngar. Kanske skapar du också ett litet vattenfall att syresätta härligheten. Kanske det enda fallet i ditt paradis, varifrån ingen riskerar att förvisas.

Plocka in ett par multnande rotvärtor i varsamt förfall. Vackrare än de flesta krukor. Helt underhållsfria. Småkryp hjälper till med patinan. Gröp ur vältan och plantera strutbräken eller säsongens penséer. Spretiga, vilt krokiga naturgrenar slår det mesta av fabricerad trädgårdskonst. Men, jodå – du kan hitta Greta Potts keramikfigurer här och var i min trädgård ... Hon har verkligen blåst liv i leran. Medskapare är en ynnest.

Ett gästfritt hem – vem vill ha ett sådant? Låt oss välkomna den dag då varje överlåtelsehandling kompletteras med en artlista. Din fastighet har blivit granskad och befunnen med råge beboelig av varelser med högt ställda krav. Kvalitetsmäklare. Att bygga sig ett eget bo – med plats för andra. Din trädgård som en lysande Noaks ark i mörka floden av asfalt och betong. En fastighetsskatt helt utom myndighetskontroll.

Paradiset, liksom trädgården, definieras av sina gränser. Men lyft dig då och då över grässtråna. Höj dig, åtminstone till kvartersnivå. Fåglarna, fladdermössen, igelkotten, salamandrarna, fjärilarna – alla har de ett fullständigt gränslöst beteende. Lagfart är bara för ditt revir. Gör tvärtemot vad grannen gör! Komplettera. Satsar hon japanskt med vågkammade grusoceaner – då är det torra, öknen, fixat. Då kontrar du brasilianskt med fuktångade regnskogar: hosta, ormbunkar, marktäckare och klätterväxter. Har grannen en öppen planlösning – då erbjuder du smårum. När förblåsta senhöstkvällar rasar genom grannens lövfällande buskar och träd – då står du för ombonade kryp in i täta idegran-, buxbom- eller järnekbestånd. Har grannentomten räta vinklar, välputsade ytor, trädäck stora som för helikopterlandning eller absolut täta murar i processat stenmaterial – då svarar du för det oregelbundna, det skrovliga i stenmuren med massor av sprickor och prång. Du är scenografen till ett skådespel med aldrig färdigskrivet manus.

Dina åttahundra kvadratmeter är en kontinent för en gråsugga – ett vingflax, en snabbt förbiglidande grön plätt, för en flygande duva. Dina kvadratmeter är nästan hela livet för en flegmatisk salamander – fem minuter för en taltrast som, på väg mot övervintringen i Spanien, rastar och äter under din apel. Dina åttahundra kvadrat är större än du tror. Kanske 10 000-

tals kubikmeter – dessa börjar tre decimeter under markytan där mullvaden skovlar sig fram i jakt på daggmaskar och slutar tio meter över rönnens krona där tornseglarna, med vidöppna gap, i pilsnabbt lufthavsfiske trålar efter insekter.

Dina åttahundra kvadrat kan vara ditt ansvar under fyrtio-femtio år, en blinkning i detta klots miljarder år. Lånevillkor utan förhandling. Stafetten livsloppet går vidare i solvarvet. I denna är vi alla med, men ingen hörde startskottet och målgången är odefinierad. En varelse mejslades fram i denna tidernas budkavle, med de märkliga rollerna att vara uthållig deltagare, nyfiken åskådare och förundrad tidtagare. Storslaget, svårslaget – men ingen lätt kombo. Ingen träningscamp har kunnat förbereda oss. Vi är lämnade att coacha varandra.

Det finns en gammal kinesisk bild av evigheten. Högt uppe på ett öde berg någonstans långt borta ligger en sten så stor, att man nätt och jämnt kan famna dess sidor. En gång vart hundra år kommer en liten fågel och vässar sin näbb mot stenen. När stenen på det viset blivit utsliten, har en sekund av evigheten förrunnit. – Jag har stenar i min trädgård, jag har fåglar där också, ibland slipar någon av dessa sin näbb mot stenen ...

Lycka till med att skapa värden. Uppfyll din del av jorden. Det kan ta sin lilla tid, det ska bli morgon och afton flera gånger. Att vila på den sjunde dagen är helt OK. Bara du ser att ditt verk blir gott.

Ulrik Alm
alm.ulrik@telia.com

SkOF Res 2021

Oman 13–21 november

Fåglar, natur och kultur

Reseledare: Björn Malmhagen

Pris: 26 900 kr (enkelrumstillägg: 2 600 kr)

I priset ingår: Flyg, transporter under resan, del i dubbelrum på hotell, all mat från frukost andra dagen till frukost sista dagen samt lokal fågelguide.

Fågellivet i denna del av Oman är mycket spännande. Det finns en hel del lokala arter som bulbyler, solfåglar, paradimonarker, glansstjärnor m.m., men också en hel del flyttfåglar från både Europa och Asien. Det rör sig om ett varierat utbud av rovfåglar, vadare och tättingar – andra arter som abdimstork som är en afrikansk häckfågel sträcker norrut till Oman. Vi kan alltså förvänta oss en härlig blandning av europeiska, asiatiska, arabiska och afrikanska arter.

Detaljerat dagsprogram och anmälan på
www.skof.se.

Scanbird

Teknisk arrangör och kontakt:

Scanbird ApS

Telefon: +45 234 234 04

Hemsida: www.scanbird.com

Email: scanbird@scanbird.com

Falsterbo Bird Show 2021

Förutsatt att pandemiläget tillåter
kommer årets evenemang att genomföras
3–5 september vid Skanörs ljun.

Löpande information finner du på
falsterbobirdshow.com och skof.se.

Tranan som häckande fågel i Skåne 2020

Sverige kan beskrivas som tranornas land.
Denna stora och ståtliga fågel har allt mer blivit hemmahörande
också i Skåne som nu har hundratals häckande par.

Richard Ottvall

Tranan är en fågel som länge har haft hög status hos oss människor. Den är sedan flera sekler förknippad med uttrycket "tranan bär ljus i säng" som anspelar på tranans mäktiga ankomst på våren då dagsljuset kommit tillbaka på allvar. En gammal lokal tradition i delar av Sverige, men tydligen också i Danmark, är firandet av "trandagen" (tidigare "ljusdagen"). I tider när t.o.m. kanelbullen firas med en egen dag är så vitt jag förstår 25 mars ett slags "officiell" dag i Sverige tillägnad tranan. Vi skulle kunna uppehålla oss rätt länge vid olika traditioner i äldre tider kopplade till trandagen. Jag konstaterar kort att trandansen vid Hornborgasjön och Pulken i Skåne kan ses som moderna hyllningsaktiviteter för den majestätiska tranan.

Det har nog inte gått många obemärkt förbi att tranan har haft en makalös beståndsutveckling de senaste decennierna. Den mest aktuella skattningen för hela Sverige är 39 000–50 000 par (*Svensk Fågeltaxering 2019*), knappt 50 % högre än skattningen i Ottosson m.fl. (2012) som gjordes ca tio år tidigare. Eftersom den senaste skattningen för beståndet i Skåne också har ca tio år på nacken bedömde SkOF:s Forsknings- och fågelskyddskommitté att det var hög tid att uppdatera kunskapen om artens förekomst och utbredning i landskapet. Därför bestämdes att för 2020 uppmana alla SkOF:s medlemmar att rapportera tranor under häckningstid. Göingebygdens Biologiska Förening gick

också ut till allmänheten via *Norra Skåne* för att öka flödet av inrapporterade göingska tranor.

Det fanns två syften med inventeringen som utfördes under 2020. Dels var vi tämligen säkra på att det skånska beståndet hade blivit klart större än de 400 par som var den senaste bedömningen, dels var vi nyfikna på om en mer utbredd etablering kunde fastställas i jordbruksmarker i den sydvästra delen av Skåne.

Metodiken var egentligen enklast möjliga. Samtliga observationer av par eller ensamma individer i lämplig häckningsmiljö mellan 15 mars och 30 juni var intressanta för sammanställningen av den häckande skånska populationen av trana. I *Anser* uppmanades läsarna att rapportera tranor. Som redan nämnts gjorde Göingebygdens Biologiska Förening flera upprop för att täcka Hässleholms kommun. Thomas Johnsson samordnade inventeringen och sammanställde resultatet i *Göinge-Biologen*. Hans Cronert sammanställde förekomsten i Kristianstads kommun i tidsskriften *Spoven*.

En genomgång av rapporter till *Artportalen* gjordes för samtliga skånska kommuner. Själv hade jag skaplig koll på Höörs kommun och spenderade en del timmar i markerna för att hitta häckande tranor. Men i flertalet kommuner kan vi räkna med att antalet rapporterade tranor inte motsvarar den verkliga förekomsten utan utgör underskattningar.

Tranparet. Foto: P-G Bentz.

Vid sammanställningen av rapporter tog jag hjälp av Thomas Johnsson, Mikael Svensson, Osby, Hans Cronert och Patric Carlsson, Örkelljunga för att gemensamt försöka komma fram till rimliga antal par i respektive kommun. Lite förenklat har dessa kommuner likartade miljöer och tätheterna av häckande tranor kan rimligen vara "i samma härad" i skogsdominerade landskap i norra Skåne. Dessutom gjordes en avstämning med Roland Sjöberg av förekomsten i Klippans kommun där Roland tillsammans med Mats Tell hade gjort inventering av trana på egen hand i delar av kommunen som kompletterade spontanrapporteringen.

Resultat

Totalt sett var det god uppslutning av rapporter på *Artportalen*. I storleksordningen 300 observationer var intressanta för vi-

dare sammanställning. Då det var en mild vinter med flera konstaterade övervintrande tranor i Skåne och många tidigt anlända häckfåglar inkluderades noteringar på *Artportalen* även från februari och första halvan av mars om tranorna hade setts i trolig häckningsmiljö. I Hässleholms kommun kom det dessutom in 150 spontanrapporter från personer som normalt inte lägger in fågelobservationer på *Artportalen*.

Föga förvånande var rapporteringen av tranor uppenbart bristfällig i Östra Göinge kommun men jag tror det går att överföra täthetsuppgifter från närliggande kommuner till denna vita fläck i nordöstra Skåne. Även Perstorps kommun hade få rapporterade tranor, och då endast i närheten av tätorten. Här blir det svårare att bedöma det totala antalet i kommunen men min bedömning på 10–16 par är knappast i överkant.

Tabell 1. Den kommunvisa fördelningen av häckande tranpar i Skåne 2020.

<i>Kommun</i>	<i>Landareal (km²)</i>	<i>Bedömt antal rapporterade par tranor</i>	<i>Bedömt antal par tranor</i>	<i>Par per km²</i>
Bjuv	115	3	3–5	0,03–0,04
Bromölla	162	5	7–10	0,04–0,06
Burlöv	19	0	0	0
Båstad	210	8	8–12	0,04–0,06
Eslöv	419	4	8–14	0,02–0,03
Helsingborg	344	2–3	3–5	0,01
Hässleholm	1270	ca 100	140–180	0,11–0,14
Höganäs	143	1	2–5	0,01–0,03
Hörby	419	10	16–24	0,04–0,06
Höör	291	max 8	12–18	0,04–0,06
Klippan	374	15	25–35	0,07–0,09
Kristianstad	1245	40	80–100	0,06–0,08
Kävlinge	293	0	0	0
Landskrona	140	0	0	0
Lomma	56	0	0–2	0–0,04
Lund	427	8	10–16	0,02–0,04
Malmö	157	0	0	0
Osby	576	19	80–110	0,14–0,19
Perstorp	159	4	10–16	0,06–0,09
Simrishamn	392	6	12–18	0,03–0,05
Sjöbo	492	8	14–24	0,03–0,05
Skurup	194	6	8–12	0,04–0,06
Staffanstorps	107	0	0	0
Svalöv	387	8	15–23	0,04–0,06
Svedala	218	max 7	8–12	0,04–0,06
Tomelilla	396	max 8	8–12	0,02–0,03
Trelleborg	340	max 3	4–6	0,01–0,02
Vellinge	143	0	0	0
Ystad	350	max 6	6–12	0,02–0,03
Åstorp	92	max 2	2–4	0,02–0,04
Ängelholm	420	ca 15	20–30	0,05–0,07
Örkelljunga	320	33	40–60	0,12–0,19
Östra Göinge	432	max 5	60–80	0,14–0,19
<i>Totalt</i>	<i>11 102</i>	<i>ca 315</i>	<i>601–835</i>	<i>0,05–0,07</i>

I *Artportalen* uppskattade jag antalet tranpar till ca 315 i hela Skåne (Tabell 1). Självklart saknas många par/revir i denna rapportering men det är inte helt enkelt att räkna upp till rimliga nivåer. Då jag tror att bedömningarna för Hässleholms, Klippans, Osby och Östra Göinge kommuner ligger relativt nära sanningen, får dessa utgöra referens vid bedömningarna av mindre trantäta kommuner.

Totalt landar jag i ett intervall på 601–835 par i hela Skåne. Eftersom ingen av kommunerna blivit inventerad i detalj med en systematisk metodik, får denna sammanställning bli en fingervisning om det skånska tranbeståndet. Det råder dock ingen tvekan om att de skånska tranorna

har blivit fler sedan den senaste atlasinventeringen.

Även om tranorna främst förekommer i de skogsdominerande delarna av landskapet, har en spridning ut på slättbygderna ägt rum under 2010-talet. Den spridningen framgår inte så tydligt i den här sammanställningen, men från flera kommuner i slättbygder rapporterades par på platser där de saknades vid den senaste skånska atlasinventeringen. Jag tror dock inte att hela ökningen från de 400 par som bedömdes häcka i Skåne 2008 till åtminstone 600 par 2020 kan förklaras med en spridning till jordbruksmiljöer. Så markant uppfattar jag inte ökningen i slättbygderna i det rapporterade materialet. Tranorna har nog bli-

Tranpar med vuxen unge. Foto: Hans Cronert.

vit fler också i den skogsdominerade norra och nordöstliga delen av Skåne.

Så värst många rapporter om häckningsframgång finns förstås inte från säsongen 2020. Vi behöver emellertid knappast bekymra oss om den biten, då tranorna tycks sköta detta alldeles utmärkt. Själv har jag inte noterat en enda unge på tio år i reviret alldeles utanför knuten där jag bor i utkanten av Höör. Min gissning är att rävarna har tagit äggen vid de tillfällen de har försökt sig på att häcka.

Slutsatsen av den förenklade inventeringen av trana i Skåne 2020 är att denna arts framgångssaga fortsätter med en hög årstillväxt. Med den här takten kan bestån-

det kanske nå 1 000 par inom en inte alltför avlägsen framtid? Det skulle motsvara närmare ett tranpar per 10 km² skånsk landyta.

Tack alla rapportörer och sammanstäl-lare av kommunobservationer!

Richard Ottvall
richard.ottvall@gmail.com

Ett år i råkans värld

Catharina G. Lundberg
Books on Demand 2020
Häfta, 86 sidor
Adlibris 119 kr

Kurres sommar

Catharina G. Lundberg (text)
Ulla Bolin (illustrationer)
Books on Demand 2020
Häftad 36 sidor
Adlibris 82 kr

Råkan är en av våra mest synliga fåglar. Där det finns människor och det människoskapade, där finns råkor. Distinkta profiler i svart mundering på gräsmattorna i allehanda grönområden, i vägranterna eller uppe på vägbanan där vi färdas, på fälten och ängarna och runt gårdarna och kyrkorna på slätten med den bördiga skånska myllan.

Men de orsakar många kontroverser, sorgligt många. Klagomålen kan vara ettriga mot råkkoloniernas ljudnivå och deras spillning. Ibland har rentav deras svarta färg väckt ovilja, utöver den ofta uppdykande och mer eller mindre flummiga föreställningen att "de är för många". Därtill finns när detta skrivs ännu den osmakliga ungfågeljakten 10 maj – 10 juni i gränslandet mellan skyddsjakt och missbrukad (eller "missförstådd") skyddsjakt*, ibland även i kommersiellt syfte. Råkan behöver således vänner som ser sakligt på artens roll i landskapet och bidrar till insikten att de är individer med olika personlighetsdrag. Catharina Göransson Lundberg är en sann råkornas vän. Som talesperson för dem i juridiska sammanhang, som framhäver de positiva sidorna hos

* Fotnot: I början på maj 2021 offentliggjordes beslut om nya jakttider, gällande från 1 juli. Dessa innebär att ungfågeljakten (skyddsjakt) på råka 10 maj – 10 juni inte längre kommer att vara tillåten och att säsongen 2021 kommer att bli den sista. Ansträngningarna för detta har varit mångåriga även på EU-nivå. Äntligen kan vi glädjas åt framgång och att denna jakt, även betraktad som tradition, förpassas till gångna tider. (Rec. komm.)

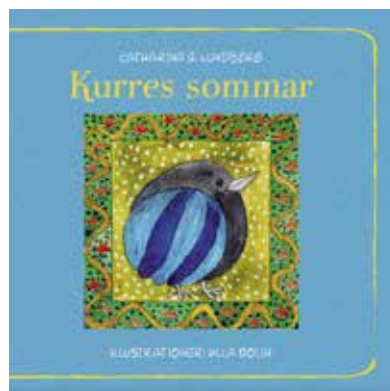
de livsbejakande råkornas plats i vår sydliga provins och som rehabiliterare.

Det långa engagemanget, för att inte säga uthålligheten med råkor, har nu trevligt nog resulterat i boken *Ett år i råkans värld*. Att på eget initiativ ge ut en bok på Books on Demand om erfarenheterna med denna skånska karaktärsfågel är lovvärt. Det är en liten bok på 86 sidor i formatet 209 x 147 mm men den ger en god översikt av vad som normalt händer i ett råkliv. Boken är illustrerad med ett 20-tal färgfoton samt några svartvita teckningar av Peter Elfman, som alltid karaktärsäkra i fågelns kroppshållning och blick mot världen. Ett tiotal kapitel baseras på författarens egna och långa erfarenheter liksom på litteratur om råkstudier. I Storbritannien är arten studerad långt mer än hos oss. Kanske är den för svenskt vidkommande alltför koncentrerad till Skåne för att ha genererat fler svenska vetenskapliga studier. Cirka 90 procent av svenska råkor finns i vår sydligaste provins.

Författaren framhåller råkornas intelligens och, som sagt, att de verkligen är individer. Det är alldeles för lätt och snävt att bara se en råkflock som en skrånande hord. Att individerna har olika förutsättningar innebär också att jakt på dem (och på andra arter) inte "bara" är en matematisk/teknisk antalsreducering, även om detta är ett förhärskande synsätt i stället för behövlig eftertanke.

Visst kan råkor bosätta sig på för människor mindre lämpliga ställen men lösningen kräver inte alltför mycket tankeverksamhet: Beskär träden under icke häckningstid så att råkorna måste välja en annan plats för kolonibildningen. Då borde fler människor kunna tolerera dem. Catharina G. Lundbergs bok tar oss ett viktigt steg längre, att vi börjar uppskatta råkorna och hur de livar upp den mest enförmiga gräsmatta med sina patrullerande födosök. Och vi har deras sällskap under alla årstider.

Att tidigt lära barn empati och respekt för andra varelser är oerhört viktigt, och absolut inte bara för de husdjur som kanske bor i familjen. Vilda varelser bör barn också bli medvetna om, att de har rätt att finnas och att de är spännande att veta något om. Catharina G. Lundberg har också skrivit en bok för små barn om en råkindivid som hon kallar Kurre. I *Kurres sommar* får en råkunge röst att berätta om hur han föll ur boet högt uppe i trädet men fick hjälp av en snäll människa att klara sig under uppväxten fram till hösten. Ett barn som får ta del av denna positiva berättelse kan säkert identifiera sig med Kurre vilket i sin tur kan lägga grunden till en positiv inställning till råkor och andra vilda varelser senare i livet. Boken är, liksom föregående, vältryckt. Kurre får vi följa på 36 sidor

och hans äventyr och lärdomar finns likaså i underfundiga färgillustrationer av Ulla Bolin, konstnär på Österlen. Det är empati i bokform, dvs. som pappersbok, vilket gläder i dessa digitalt fixerade tider.

Har du barn eller barnbarn eller kanske barnbarnsbarn i yngre år, låt dem gärna stifta bekantskap med Kurre, bortom oförståelse, främlingskap och omotiverad rädsla vid åsynen av en blanksvart fågel med kraftig näbb. Och så är en råka inte det samma som en kråka! Se där, en liten smula artkunskap.

ARNE OHLSSON

Mular och fläckor*

Torsten Green-Petersen

Eddy.se ab 2020

Mjuk pärm, 176 sidor

Bokus 308 kronor

För oss naturintresserade som växte upp på 1970- och 1980-talen var Gunnar Brusewitz den store mästaren när det gällde naturskildringar. Han kunde konsten att förmedla poetiska naturbetraktelser och samtidigt väva in fakta och historiska kopplingar. Dessutom illustrerade han med sina typiska akvareller eller små vinjettechningar.

Genom åren har många naturböcker passerat, naturfotograferandet har blivit allt bättre, praktverken likaså men ofta har texterna i samma böcker inte riktigt varit det som man efteråt lagt på minnet eller velat läsa en gång till.

Plötsligt upptäcker jag så Torsten Green-Petersens berättande i boken *Mular och fläckor* och blir riktigt glad. Här finns förutom många fina foton en text som är funderande, filosoferande, rolig och huggen i små eleganta meningar. Här finns inte så mycket av Brusewitz historiska betraktelser men däremot en personlig stil som jag gärna läser mer av.

Torsten Green-Petersen har tidigare gett ut boken *Fågeln blick* med ett bredare, fågelinspirerat innehåll. *Mular och fläckor* koncentrerar sig på Gotlands natur i korta kapitel med underfundiga titlar som "Vakna med igelkott" (om berguvar) och "Danska anarkister" (om lundsångare och den danske konstnären Asker Jörn!).

Fotona är vackra, men texten är ännu bättre. Det sämsta med boken är att den snabbt tar slut, men texten är av den typ att man gärna bläddrar igenom den flera gånger och hittar små favoriter igen.

Jag gillar den skarpt och hoppas att det kommer fler böcker av Torsten Green-Petersen, gärna med hård pärm och med mycket text. *Mular och fläckor* har mjuk pärm vilket ger ett lite billigt intryck.

PETER ELFMAN

* Fotnot: Med den kluriga boktiteln *Mular och fläckor* avses två av Gotlands karaktärsfåglar, tordmulen och skärfläcken. (Rec. komm.)

I fåglarnas värld

Bo Ekberg
Carlsson bokförlag
Inbunden 360 sidor
Carlsson bokförlag 280 kr

Corvus corone cornix är det latinska namnet på vår vanliga grå kråka. Varför heter den så och hur gick det till när fåglarnas namn systematiserades och latiniserades? Att det var vår egen Linné som stod bakom systemet är nog allmänt bekant, men alla turerna innan det blev allmänt accepterat, och bestående av tre delar, är nog mer obekant.

Audubon, Bewick, Cetti, Montagu och Temminck – välkända namn för en del, men vem var de och varför bär en del fåglar deras namn? Mer allmänt kända namn är just Linné och Darwin och för oss svenskar som t.ex. Olof Gylling, Jägerskiöld, Kolthoff, Sven Nilsson, Rudbeck och Sundevall. Men vem var Bernhard Altum, William Duncan, Charlotta Körner, Thomas Nuttall och Gustaf Swenander?

Ekberg berättar om dessa och åtskilliga därtill i denna bok med undertiteln "Om den moderna ornitologins framväxt". Namnlistan innehåller 252 namn om jag räknat rätt, och många av dessa personer berättas det en hel del om. Författaren har grävt djupt, mycket djupt, och resultatet är en mycket gedigen, ja imponerande, historie-

beskrivning över ornitologins framväxt. Han refererar till bokverk som få av oss någonsin hört talas om och det visas åtskilliga avbildade fåglar av män och kvinnor som många nog heller aldrig hört talas om – jo några förstås, sådana som Audubon och bröderna von Wright t.ex.

Boken fokuserar på utvecklingen under 1700- och 1800-talen och det är en högst intressant och delvis mörk resa vi bjuds på, stundtals ock-

så kuriös – det fanns en hel del uppfattningar som idag känns väldigt udda. Det vi sysslar med numera, vare sig det gäller ren fågelskådning, amatörforskning eller professionell forskning, gör vi med fåglarnas väl och ve för ögonen. Men under en stor del av den tid Ekberg beskriver var det oftast bössor och insamlande av både kroppar, fjädrar och ägg som gällde – inte sällan med ekonomier eller habegär inblandade. I begynnelsen handlade det också om frågor med religiös grund. Att en gud hade skapat allt och att naturen därefter var statisk var många

övertygelse. De tankar som Darwins forskning ledde fram till accepterades verkligen inte av alla. Det tog sin tid och än idag lär det finnas människor som tvivlar.

Jag går inte djupare än så i denna recension men råder alla med någon form av historiskt intresse att inhandla boken. Den är som sagt var mycket djuplodande och innehåller också en hel del fantastiska konstverk utförda av den tidens ornitologer. En både vacker och intressant bok helt enkelt.

KENNETH BENGTTSSON

Bli en fullfjädrad fågelskådare

Erik Hirschfeld

Tukan förlag

Inbunden 207 sidor

Naturbokhandeln 199 kr

Det här är en introduktionsbok främst för dig som vill börja skåda fåglar men även för dig som hållit på ett tag och vill komma vidare. Den är skriven av Erik Hirschfeld, en av Sveriges namnkunnigaste fågelskådare, och är illustrerad med hans egna fågelbilder.

Bokens första kapitel handlar om grundläggande fågelkunskap, t.ex. näbbformer, fjädergrupper, läten, taxonomi och principerna bakom vad man får och inte får kryssa. Anslaget är behagligt och Hirschfeld gör ämnet intressant utan att bli mässande. Kapitlet innehåller även en översiktlig genomgång av de svenska fågelordningarna, kanske inte bokens mest givande avsnitt. Exempelvis beskrivs ordningen duvor med följande enda mening: "Duvfåglar finns det en handfull olika arter av och de kan ses året om i landet." Det här är en introduktionsbok främst för dig som vill börja skåda fåglar men även för dig som hållit på ett tag och vill komma vidare. Den är skriven av Erik Hirschfeld, en av Sveriges namnkunnigaste fågelskådare, och är illustrerad med hans egna fågelbilder.

Bokens första kapitel handlar om grundläggande fågelkunskap, t.ex. näbbformer, fjädergrupper, läten, taxonomi och principerna bakom vad man får och inte får kryssa. Anslaget är

behagligt och Hirschfeld gör ämnet intressant utan att bli mässande. Kapitlet innehåller även en översiktlig genomgång av de svenska fågelordningarna, kanske inte bokens mest givande avsnitt. Exempelvis beskrivs ordningen duvor med följande enda mening: "Duvfåglar finns det en handfull olika arter av och de kan ses året om i landet."

I det andra kapitlet "Konsten att skåda fåglar" betonar Hirschfeld att man kan skåda överallt,

men också att det finns många olika sätt att skåda på: fågelbordsskådning, kryssning, microbirding, sträckskådning, stranddragning, inventering, ringmärkning, ekoskådning, trutskådning, örnskådning, havsfågelskådning och nattlyssning. Texten orienterar om vad som kännetecknar de olika skådarsätten men utan att bli en manual.

Det följande avsnittet betonar vad skådaren ska vara uppmärksam på för att kunna bestämma en fågel. Det handlar om storlek, siluett, rörelse, flockform, färgteckning, ruggning, jizz och läten. Om man hamnar fel i artbestämningen så kan det bli fråga om string. Detta är ett exempel på den jargong som fågelskådare använder sinsemellan och som Hirschfeld förklarar betydelsen av. Detta ger texten en lättsam touch.

Om var och när man hittar fåglarna kan man läsa om i bokens tredje kapitel. Det handlar om att läsa av väder, vind och årstid innan man planerar vart man ska bege sig, snarare än att besöka klassiska fågellokalerna i alla tider och alla väder. Ett avsnitt handlar om skådning under olika årstider, och ett annat avsnitt handlar om fåglars sträckvanor. Det här är en välskriven del av boken och inspirerar till strategisk planering, något som gör boken intressant även för dem som skådat ett tag. Helsidesuppslaget "Vilken årstid är roligast att skåda fåglar?" är en lättsam översikt med för- och nackdelar med olika slags skådning, månad för månad.

I det sista kapitlet, "Fågelskådarens utrustning", briljerar Hirschfeld. Läsaren får en grundlig genomgång av handkikare (14 sidor), tubkikare (6 sidor), och stativ (7 sidor). En checklista för kikarköp ingår. Däremot är avsnittet om att fotografera fåglar inte lika användbart. I avsnittet "Hörhjälpmedel och kommunikationsutrustning" kan man läsa om hörapparater som kan trimmas för fågelsång, öronkikare (parabol), walkie-talkies, laserpekare och högtalare att bära i skärphållare för att spela upp läten i. Ett annat avsnitt handlar om klickräknare för sträckräkning, digitala krysslistor samt begrepp som årslista, månadslista, VP-lista och liferslista. Dessutom kan man läsa om val av fältklädsel, fågelböcker, larmsystem som Bird Alarm och Band, sociala medier för skådare, fågelläten på xeno-canto.org, fågellokalbeskrivningar och vädersidor på webben,

Artportalen, fågelorganisationer, internationella databaser och användbara appar. En av apparna som boken tipsar om ger position för fartyg i närheten. Distansen till fartygen kan sedan användas som avståndsreferens vid havsfågelskådning. Det berättas också om en kikare med inbyggd kamera som skickar bilder till en app, som kan läsa av bilderna och föreslå vilken art man ser! Kapitlet är smockfullt med intressanta tips! Kapitlet avslutas med några sidor fågelskådareetikett och vad man ska tänka på om man spelar upp fågelläten.

Bokens ordlista med skådarjargong är kul. Några exempel: backstep, blocker, dipp, drag, eklips, furagera, hänga in, mangla, mega, nedfall, pisha, plomb, retursträck, skamart, skulka, subraritet, tråla, tub, tvåfågelteorin och VP.

Det finns sedan tidigare två böcker i samma genre: *Börja skåda fågel* av Sahlstrand & Stenvång Lindqvist, samt den nyigen utgivna *Med kikare och kaffetermos* av Ullman. Bli en fullfjädrad fågelskådare är lik *Börja skåda fågel* i både upplägg och ansats. En nybörjare bör därför ha glädje av att skaffa både *Bli en fullfjädrad fågelskådare* och den i *Anser* 2021:1 recenserade *Med kikare och kaffetermos*, eftersom de kompletterar varandra.

Boken har en lätt ansats och texten ligger oftast på en orienterande nivå, även om utrustningsavsnitten går mer på djupet. Hirschfeld har glimten i ögat och jag tycker att han landar rätt. Fågelbilderna illustrerar texten bra. Det här är en läsvärd, inspirerande och välskriven bok. Men jag saknar bilder av glada skådande människor, goa fikor i fält och den sociala aspekten av skådning. Många ger sig ut i fält tillsammans och tycker att det är halva upplevelsen. Därtill saknar jag ett register i slutet av boken där man snabbt kan hitta var det står om t.ex. tertialer, ekoskådning, walkie-talkies och jizz.

Bli en fullfjädrad fågelskådare i formatet 177 x 18 x 248 mm och 733 gram ger en bra introduktion till fågelskådning. Läsaren får veta det man inte kan läsa sig till i fågelböckerna, men som är viktigt för att lära sig skåda eller ta sin skådning vidare. Dessutom innehåller boken många utrustningstips som även bör tilltala mer erfarna skådare.

MIKAEL ARINDER

Några gäss, många gäss

Att vissa fåglar kan öka starkt i antal inom förhållandevis korta tidsrymder kan vi finna nära nog häpnadsväckande, men också svår-förståeligt. På ett halvsekel eller så kan arter öka hundratals procent, eller ännu mer. Vilken ungöverlevnad! Knappas något exempel är så påfallande som gässen i våra dagar.

Grågäsen är nu allestädes närvarande, för att använda ett gammalt uttryck. Och de vitkindade gässen passerar Skåne med hundratalsentals individer. Siffror från Storbritannien uppger att några hundra av dem övervintrade där på 1940-talet, nu handlar det om mer än 40 000 fåglar. De flesta av dessa flyger till Svalbard för att häcka och nu är de så pass många att födan i denna arktiska del av Norge inte helt förslår för deras behov. Flytten är ju på några hundra mil och energigivande föda är avgörande för att ladda upp för en ny generations födelse i den korta arktiska sommaren. Klimatförändringar (*global warming*) gör att de vitkindade anländer tidigare, men vegetationen att beta på de karga öarna är sparsam. Nu har ett team av norska, brittiska och nederländska forskare funnit att den ökade konkurrensen om betet har gjort de vitkindade gässen 10 % lättare.

Samtidigt ger det större antalet gäss goda dagar för fjällrävarna (polarrävarna) efter den långa, mörka vinterns kärvhet. Nog må man unna dem en vårligt kulinarisk fest vid de vitkindade gässens och ljusets återkomst, inte minst med tanke på de konflikter som antalet gäss orsakar i övervintringsområdena. En naturlig populationsreglering kan härvidlag anses önskvärd. Det är i första hand äggen som fjällrävarna är ute efter. Dessa göms ofta i den kalla jorden eller i vegetationen för att ätas senare. Under ett dygn kan en fjällräv plocka åt sig uppemot 40 ägg från de upprörda gässen som inte förmår försvara häckningen helt och fullt. Det innebär 700 – 800 ägg för en fjällrävsfamilj under den lite drygt tre veckor långa perioden när gässen ruvar, och är en fin och näringsrik födokälla. Samma drama med fjällrävar mot gäss av olika arter och deras ägg, och om möjligt gässlingar, utspelar sig i hela Arktis. Ett gynnsamt år kan en fjällrävskull bestå av 20 valpar.

Gässen har utan tvivel gjort sig själva en otjänst genom att bli så många. Insikten om detta saknas givetvis hos dem. Konflikter med lantbrukare och en hel del andra uppstår varje år, som inte är helt enkla att lösa. Tillstånd till skydds jakt utdelas på många håll. Gäss är dock inte så lätta att ta livet av med bössan och skadskjutna, lidande individer är allt emellanåt ett sorgligt resultat. Fler fredliga metoder mot konflikterna behövs.

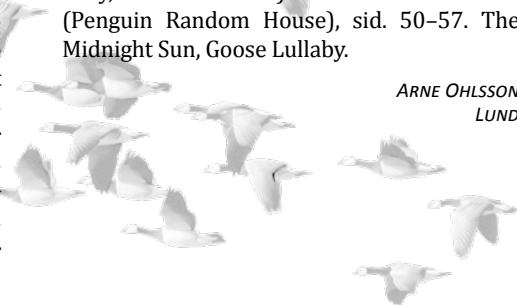
Den sämre betestillgången i ett vårligt Arktis bör ju ge sämre häckningsresultat och därmed färre gäss som lämnar det nordliga landet och midnattssolen efter den korta sommaren. Det förväntade sig forskarna. Men svaret är: nej! I varje fall inte ännu – men kanske så småningom. Ännu har inte detta slagit genom med minskande population som följd. Gässen har uppenbarligen en hel del motståndskraft! Forskarna har komplexa statistiska modeller för att räkna ut hur den försämrade födotillgången och därmed kroppskonditionen borde negativt påverka både reproduktionen och överlevnaden under ungfågelnas första flytt söderut. Det återstår att se om det kommer att bli så.

Stora gäsflockar är en mäktig syn men bönderna delar inte entusiasmen för dem med fågelvänner och fjällrävar.

Referenser

- Layton-Matthews, K., Grøtan, V., Hansen, B. B., Loonen, M., Fuglei, E. & Childs, D. 2020. Environmental change reduces body condition, but not population growth, in a high-arctic herbivore. *Ecology Letters*, 2020; DOI: 10.1111/ele.13634.
- Cordey, H. 2020. *A Perfect Planet*. BBC Books (Penguin Random House), sid. 50–57. The Midnight Sun, Goose Lullaby.

ARNE OHLSSON
LUND

Mild vinter med två flaskhalsar

Den gångna vintern såg länge ut att bli en kopia av den förra. Alltså ingen vinter alls. Men från de allra sista dagarna i januari och cirka tre veckor framöver fick vi skåningar en dos av rejält vinterväder med lokalt ned till 20 grader kallt. Isar lade sig och skåningar skyndade sig att köpa eller ta fram skridskor och andra sedan länge bortglömda sportattiraljer. Man såg malmöbor vintersporta på kanaler, i parkerna och längs kusterna. Fåglarna fick söka sig till öppna vatten i den mån det fanns – eller hårda ut liggande still på isarna. Sen blev det en total omsvängning och åtskilliga plusgrader. Ordningen, eller kanske oordningen, var återställd.

Under den bistra perioden dog givetvis en del fåglar. De som slarvat med maten tidigare och de som av andra anledningar var i dålig kondition, fick problem och många av dem dukade under. Bland större fåglar – de som man lägger märke till som döda – märktes bl.a. svanar, gråhäger, rördrommar och skarvar. Många små dog givetvis också, men dem hittar vi ju sällan. Dock rapporterades flera döda kungsfiskare under perioden.

Några som fick uppleva en både udda och sannolikt också desperat födosökteknik var David Erterius, Eva Engberg och Lena Orrling. Platsen var Lödde å vid Löddesnäs och huvudfåglar var två rördrommar som födosökte med en slags pimpelfisketeknik längs öppningar vid iskanten – se foton. Hur effektiv metoden var kunde trion dock inte avgöra. Vi vet inte heller om just dessa rördrommar överlevde.

Men det fanns en flaskhals till och den började redan i november och höll på en bra bit in i april. Under hösten inkom rapporter om att fågelinfluensa noterats i flera länder i Europa. Att smittan skulle dyka upp hos oss också föreföll sannolikt. Och visst blev det så.

Det första offret som vi hanterade var en pilgrimsfalk. Den törnade emot en kvinnlig cyklist i Lund 6 november och dog i vår vård dagen efter. Rapporten som senare kom från SVA visade på just fågelinfluensa av den typ som härjat i Europa (plus ett hagel i bakdelen från en tidigare påskjutning!). Därefter följde en vitkindad gås i Staffanstorp 12 november och sen följde åtskilliga fall, främst av vitkindad gås. Till och

Ungsvanar får ofta problem under hårda vintrar. Denna klarade sig inte. Foto: Kenneth Bengtsson.

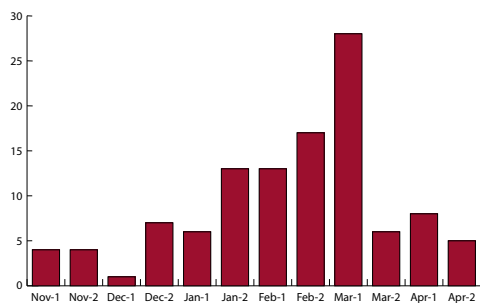
Rödrommen idkade ett slags pimpelfisketeknik när snön låg djup. Foton: David Erterius.

med dagens datum (30 april) har vi hanterat eller fått säkra larm om 112 smittade individer. 90 av dessa fall gäller just vitkindad gås – den art som förefaller ha drivit influensan hos oss. Kulmen nåddes enligt våra anteckningar under första halvan av mars (Figur 1) och det sista kända fallet var en vitkindad gås i Vintrie, Malmö 19 april.

Bland övriga influensasjuka arter som vi hanterat märks flera rovfåglar, bl.a. fyra pilgrimsfalkar, fyra ormråkar och tre duvhökar. (Tabell 1). Ytterligare fler av dessa har rappor-

terats till SVA av andra, liksom minst tio berguvar, varav tre i Skåne. Däremot tycks örnarna ha klarat sig bättre. Det finns bara ett positivt fall – en havsörn i Blekinge. Två av vardera havs- och kungsörn har skickats in från Skåne och samtliga var negativa. Detsamma gäller för flera andra örnar från övriga Sverige.

Fågelinfluensa sägs vara oerhört smittsamt, inte minst i tamfågelbesättningar. Flera gårdar i Skåne drabbades av utbrott och i dessa fall gällde avlivning av samtliga fåglar i besättningen. Hur smittan når in på gårdarna är

Figur 1. Antal säkert eller högst troligt smittade fåglar i sydvästra Skåne vintern 2020/21 som kom till Fågelskydd Spillepens kännedom. Nov-1: Första halvan av november; Nov-2: Andra halvan av november, osv.

Tabell 1. Influenzadrabbade fåglar hanterade av Fågelskydd Spillepeng vintern 2020/21.

Art	Antal
Knölsvan	1
Sångsvan	1
Bläsgås	1
Grågås	4
Vitkindad gås	90
Knipa	1
Duvhök	3
Ormvråk	4
Pilgrimsfalk	4
Skrattmås	2
Fiskmås	1
Totalt	112

oklart, men spridning via vilda fåglar brukar bli förklaringen. Men hur smittsam är influensen ute i markerna? Virusets utsöndras med fåglarnas spillning och kan överleva i vatten. Smittan sprids alltså när fåglar får i sig träck eller infekterat vatten. För rovfåglars del bör spridningen i huvudsak ske genom att de åter smittade fåglar.

Med tanke på att åtskilliga tusental vitkindade gäss har övervintrat i Skåne och att arten

uppträder i täta flockar, dristar jag mig till att misstänka att smittan inte sprids våldsamt i naturen. I södra Lommabukten har minst 3 000 vitkindade gäss övervintrat och hela tiden uppträtt i täta flockar. Från detta område stammar fynd av 27 säkert smittade vitkindade gäss under perioden november till 30 april. Till detta ska givetvis läggas ett mörkertal, men det kan näppeligen vara våldsamt stort. Dödligheten i flocken bör ligga på några få procent.

Denna vitkindade gås drabbades av både influensa och isvinter. Foto: Kenneth Bengtsson.

Influensasjuk ormvråk. Märkliga huvudrörelser är typiskt. Foto: Kenneth Bengtsson.

En av gråhägerarna som inte klarade vinterns flaskhalsar. Foto: Kenneth Bengtsson.

Jag kan inte undgå tanken på att sjuka gäss drar sig undan flockarna, kanske för att undvika ytterligare spridning. Vi har hämtat åtskilliga vitkindade gäss på mycket märkliga platser, platser som de normalt inte uppehåller sig på. Det har handlat om trädgårdar, stadsgator och torg, bensinmackar och öde strandpartier långt från övriga gäss. Finns det en inneboende drift hos fåglar att isolera sig – att hålla avstånd vid sjukdom? I så fall förstod de det före oss.

Så för vilda fåglar bör influensaepidemierna inte utgöra ett allvarligt hot. Sådana epidemier har sannolikt också förekommit under alla tider. Det är först nu när vi har metoder för att analysera de sjuka fåglarna som sjukdomsförloppen kan följas. Förr dog väl bara en del fåglar och så var det inte mer med det.

KENNETH BENGTSSON
FÅGELSKYDD SPILLEPENG

En gåta som väntar på sin lösning

Är gråsparven en flyttfågel? Ja, ska man tro en text i Sydsvenska Dagbladet 1945 så är den det. Det hänvisas t.o.m. till kungsord om detta faktum, nämligen till Gustaf Rudebeck. Men Gustaf visste inte var de kom ifrån eller vart de flyttade, utan hänvisade till kommande ringmärkningsstudier. Dessa skulle ge svar. Allt enligt tidningsnotisen.

Svensk ringmärkning har lyckats dåligt med detta projekt. När *Svensk ringmärkningsatlas*, del 3, kom ut 2008 redovisades nämligen blott två utlandsfynd av totalt 433 fynd. Båda dessa i Danmark – en på Bornholm (133 km) och en på Själland (32 km). Ska man vara tråkig så kan den förra ha åkt båt och den andra ha flugit som byte tillsammans med en sparvhök. Den (enbart ringen) hittades nämligen på en sparvhöks slaktplats i december, tre månader efter ringmärkningen. Den längsta förflyttningen som var känd 2008 var 153 km och sparven i fråga var ringmärkt i Torne lappmark.

Så frågan om gråsparvens eventuella status som flyttfågel väntar ännu på sitt svar. Ett problem kan vara att det sannolikt ringmärks få

Gråsparven – en flyttfågel?
Foto: Mikael Arinder.

gråsparvar numera. Vi får helt enkelt göra som Gustaf, nämligen hänvisa till kommande studier.

För att ingen ska missuppfatta något meddelas att detta är skrivet med glimten i ögat. Inget hån mot mästare Gustaf alltså. Det kan ju handla om en murvelvinkling.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Saxat ur Sydsvenska Dagbladet Snällposten 24 september 1945.

Vägnamn till minne

Det har nu gått fyra år sedan ett nytt solitt fågeltorn uppfördes och invigdes i naturreservatet Löddesnäs* i Bjärreds norra utkant, på sommaren 2017. Som vi berättade i *Anser* 2018:4 på sidan 41 ersatte det ett fågeltorn som hade initierats av ornitologen, journalisten och författaren Lars Holmberg (1927–1971). Holmberg är i stort sett okänd idag, hur flitig han än var som medarbetare i *Sydsvenskan*, *Expressen* och *Sveriges Radio*.

Vid ett kvällsbesök i Löddesnäs dök idén upp att hans namn kanske skulle kunna ihågkommas på platsen. Grusvägen från Västänväg som man svänger in på för att komma till reservatets parkeringsplats har inte haft något namn.

* Fotnot: Reservatet är lokal nr 31 i *Skånsk skådaguide*, kallat Löddeåns mynning, och finns på sidorna 193–195.

Varför inte namnge den till Lars Holmbergs väg? Han var ju också bosatt i Bjärred.

Jag lämnade in ett medborgarförslag till Lomma kommun om detta. Trevligt nog mottogs det välvilligt av kommunen. Förslaget antogs av Miljö- och byggnadsnämnden i november 2020 och vägen har nu detta namn.

Nu finns vägens namnskyld på plats. Detta sammanfaller med att det gått 50 år sedan Holmbergs alltför tidiga bortgång 1971, vid 44 års ålder. Han hann aldrig uppleva fågeltorn färdigt på plats, men skulle säkerligen ha uppskattat det som åstadkommit sedan dess av flera aktörer, för områdesskydd såväl som för besökarnas upplevelser.

ARNE OHLSSON
LUND

Fågeltornet i naturreservatet Löddesnäs och skylten till den nyligen namngivna vägen som leder till tornet. Foto: Arne Ohlsson.

En "polsk" svan – var hör den hemma?

Rimligast är väl att en polsk svan är en svan som hör hemma i Polen. Men det finns även utompolska knölsvanar som kallas för polska utan att de någonsin haft något med Polen att göra. Då handlar det om knölsvanar med avvikande färganlag och som av någon anledning kallas för just "polska svanar". De är lättast att identifiera som ungar, eftersom de är mycket ljusa som pull och under uppväxten.

Ungarna är i princip helt vita. Normalfärgade knölsvanar är ju gråa som pull och bruntonade under sitt första år. När knölsvanarna ruggat som ettåringar får de sina vita fjädrar och då ser en "polsk" svan i princip likadan ut som en normalfärgad knölsvan. Det som skiljer är främst att "polska" har ljusare ben. De är grå- eller rosatonade i stället för svarta.

Varför kallas då dessa ljusare knölsvanar för polska? Den förklaringen jag funnit berättar

att fenomenet först beskrevs i Polen. Om det är den riktiga förklaringen är jag dock inte helt säker på. Fenomenet lär dock förekomma mer frekvent i Polen, Tyskland och Holland.

"Polska" ungar är alltså lätta att identifiera. De har i princip helvit dundräkt (Foto 1) och den vita färgen följer ungen under uppväxten (Foto 2 på vuxnare ungar). Under första vintern kan en "polsk" unge vara svår att skilja från en äldre p.g.a. den vita fjäderdräkten (Foto 3), åtminstone på håll. När svanen har ruggat om som ettåring och fått sin vita fjäderdräkt är de "polska" individerna lättast att identifiera via benfärgen (Foto 4).

Vad är det då som gör att en knölsvan blir "polsk"? Det handlar om något som på fackspråk kallas för ett könsbundet recessivt anlag. Vad det betyder har jag svårt att förstå och därmed att förklara, men vi gör ett försök. Det

Foto 1. Knölsvanpar med en "polsk" unge och två normalfärgade. Foto: Kenneth Bengtsson.

Foto 2. Kull med tre "polska" och två normalfärgade ungar. Foto: Kenneth Bengtsson.

Foto 3. "Polsk" unge under sin första vinter. Foto: Kenneth Bengtsson.

Foto 4. "Polsk" hona med normalfärgad hanne. Foto: Kenneth Bengtsson.

handlar om kombinationer av fåglarnas X- och Y-kromosomer. Hos fåglarna har honorna en X- och en Y-kromosom medan hannarna har två X-kromosomer, således precis tvärtom som hos människor.

Den polska genen är knuten till kromosom X vilken alltså bärs av båda könen. För att det ska bli en hona krävs kombinationen X och Y och om då X innehåller en polsk gen blir honungen polsk. Kombinationen X och X ger en hanunge,

men för att den ungen ska bli polsk krävs att båda kromosomerna bär på den polska genen. Alltså är det större chans för en hona att födas som "polsk".

Referens

Andersen Harild, P. 1978. *Knopsvanen*. Skarv's ornitologiske serie. Holte, Danmark.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Myter om fåglar

Det finns massor av myter och falska sanningar om fåglar. Många av dessa har fått stor spridning och verkar leva ett evigt liv. Vi hör t.ex. ofta om de trogna svanarna, de som enligt myten alltid lever i livslånga äktenskap. En del svanpar gör förstås det, men långt ifrån alla. Om den ena parten avlider skaffar den andra sig en ny så fort som möjligt. Det sker också regelrätta skilsmässor hos svanarna. Så den myten kan vi avliva.

Frågan om trohet är faktiskt viktigare för kråkfåglar, och t.ex. kajan har studerats ingående av en österrikisk forskare som hette Konrad Lorenz. Han fann att en äldre hona som förlorade sin hanne hade mycket svårt att få en ny partner. Hon "kräver" nämligen en minst lika erfaren hanne för att ingå partnerskap. Och det finns inte så många äldre hannar som är

lediga på kajornas marknad. Hannarna kan däremot ta sig en yngre hona om han blir ensam.

På tal om svanar kan vi också nämna att de sällan fryser fast. Däremot ligger de ofta stilla på isar och då tror många att de är fastfrusna. Svanar kan ligga på isarna många dagar, t.o.m. veckor. De väntar helt enkelt på bättre väder – på tö och plusgrader. Försök att "rädda" dem stör som regel bara deras vila. Låt svanen ligga still och i fred om du inte är helt säker på att den är fastfrusen.

Rör inte fågelungen – då luktar den människa och mamman överger den. Detta är nog den vanligaste myten. Det är förvisso rätt att man inte i onödan ska röra vid fåglars eller andra djurs ungar, men övergivna blir de inte. Föräldrarna, inte minst modern, har satsat mycket på sina ungar

Knölsvanparet håller inte alltid ihop livet ut. Foto: P-G Bentz.

Skatan är ingen silvertjuv. Foto: P-G Bentz.

och överger dem inte i onödan. Man kan alltså flytta en fågelunge med händerna om den hamnat på en farlig plats. Föräldrarna överger den inte! Ett bra exempel är att vi ofta ringmärker fågelungar i t.ex. holkar. Då tar vi ju dem med händerna och det hade vi givetvis inte gjort om de riskerat att bli övergivna.

När ett brudpar kommer ut ur kyrkan efter att de gift sig brukar folk kasta risgryn över bröllopparet. Dessa risgryn äts ofta av småfåglar och duvor och många tror att detta är farligt för fåglarna eftersom de tror att risgrynen sväller i magen. Det stämmer inte. Fåglarna kan mycket väl äta risgryn utan att dö. Saffran, salt och kryddor är andra ämnen som det ofta varnas för, men även här är oron överdriven. Så länge det inte handlar om mycket stora doser av dessa ämnen är de inte farliga för fåglarna.

Om skatorna finns det flera myter. En påstår att skatan är en silvertjuv, alltså att den stjälar silver- och andra glänsande föremål. Visst, det finns ett uns av sanning i myten eftersom skatorna är mycket nyfikna och pillar på det mesta. De kan alltså flyga i väg med något glänsande föremål, men det kan vara vad som helst – t.ex. en glansig kapsyl. Skatorna sägs också bygga bo efter hur regnig sommaren kommer att bli. Ska det regna mycket bygger de högt för att få så mycket sol som möjligt, blir sommaren varm bygger de lågt för att få skugga. Men det stämmer inte. Skatorna bygger där de bygger och sommaren blir som den blir.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Natur*specialisten*

*Resebyrån för den naturintresserade
och för dig som målar akvarell*

2021

Vadehavet, Tyskland

Öland. Måla akvarell

Pyrenéerna och Biscaya

Öland. Fåglar och natur

Andalusien. Måla akvarell

Kerkinisjön, Grekland

www.naturspecialisten.se
info@naturspecialisten.se
072-993 55 77

Steven Lingham & Julie Asher

Brittiskfödde Steven Lingham och hans amerikanska fru Julie Asher
fångar det vilda i exakta porträtt i olja,
ofta i finstämt ljus som tar oss långt in i naturens rika skiftningar.
Deras verk förmedlar stämningar bortom det vardagliga,
och de förenar en värld av skönhet med livets puls.

Steven Lingham

Jag föddes i England 1973 och min kärlek till det vilda började i mycket unga år. Jag minns hur min farbror tog mig med till en sjö där vi matade änderna. Han berättade om de olika arterna och likaså om växterna. Detta gjorde ett bestående intryck som jag tog med mig till vuxen ålder.

Min farbror var medlem i RSPB (The Royal Society for the Protection of Birds)

och brukade skicka mig gamla exemplar av deras tidskrift. På omslagen fanns alltid fina fågelbilder som jag brukade rita av med mina färgkritor. Jag fyllde väggarna i mitt sovrum med teckningarna och jag var särskilt förtjust i de färggranna arterna.

Jag hade en naturlig fallenhet för att teckna. Jag minns särskilt när jag var i skolan i sexårsåldern. Läraren bad oss rita av

en katt från en skolbok. Och jag minns så tydligt hur pennan i handen följde kattens form och jag blev glatt överraskad över hur lik den blev katten på bilden.

Jag var inte på långt när den mest läroaktiga eleven i min klass men så snart det handlade om konst blev jag alltid tillfrågad av mina skolkamrater att hjälpa dem. Efter skoltiden tog jag en grundkurs i konst, men för att vara helt ärlig var jag alltför lat då, i 15–16-årsåldern, för att studera på allvar. Jag blev inte godkänd och behövde ett jobb. Jag blev antagen som lärling för att bli tryckare. Det trivdes jag med och vinnlade mig om att bli kvalificerad. Det var då jag blev medveten om en landskapsmålare i trakten som hette Neil Spilman. Min mor hade ett motiv av honom ovanför eldstaden som jag kunde studera i timmar för att försöka förstå hur han kunnat avbilda en

vacker skog. Men bara landskap var inte min främsta passion, det var vilda djur som gällde för mig.

Efter att under några år ha övat upp mina talanger, från blyertsteckningar till att arbeta med vattenfärger, uppmuntrade jag att delta i en lokal konståvling där jag blev förtjust över att vinna första pris. Jag inte bara mötte Neil Spilman, han satt också i tävlingsjuryn. Jag presenterade mig och vi hade en pratstund. Vi råkade bo i samma by och han bjöd hem mig för att prata mer om konst. Jag hade många frågor och ville bli yrkeskonstnär. Han hade många råd att ge och gav mig kontakten till en galleriägare. Jag blev accepterad och veckan därpå sålde jag mitt första verk, och fler följde. Några år senare ställde Neil och jag ut tillsammans, med stor framgång och uppmärksamhet i trakten.

Jag föredrog alltid fåglar som var lättare att se än däggdjur. Vi hade dem på fågelmatningen, vi såg dem dagligen på våra promenader. Måla det du kan, tyckte folk, och det blev fåglar. Men jag gillade också att måla det som är människotillverkat, metall, en träbit, glas, och jag förenade detta med fågelmotiv. *Allotment Shed Forage* med en blåmes på en rostig kedja är ett exempel.

Jag har målat fler motiv med trädgårdsfåglar än jag kan hålla i minnet. Det är som en passion sedan länge och kommer att så förbli, men jag älskar också att måla rovfåglar och ugglor. Tornugglan är en favorit och är tacksamt nog lika uppskattad av mina kunder. *Into the Light* är min mest populära tornugglemålning hittills. När jag började måla i olja blev det helt rätt med lysande färger som jag kan blanda till härligt mjuka strukturer.

Jag kan också nämna att jag älskar att måla *gamebirds*, speciellt fasanen med dess oemotståndliga färgprakt och attityd. *A Gentleman Calling* är min favorit bland fasanmotiv.

Många år senare mötte jag min fru Julie när hon kom från Texas till England

för att bli representerad i gallerier. Vi hade haft kontakt online men hon sökte hjälp med logistik och vi träffades. Kärlek uppstod, vi gifte oss efter några år och jag flyttade till Texas. Vi arbetar från vår ateljé Studio 714, namngiven efter vårt bröllopsdatum, den fjortonde dagen i den sjunde månaden.

Jag har nu en mängd nordamerikanska fågelarter att måla. Ännu har jag inte hunnit med så många men de är på gång, så håll utkik!

Julie Asher

Julie inriktar sig på Nordamerikas vilda djur, inte minst puma (*mountain lion*), bison, björn och älg (*moose*). Hon föddes som yngst av sju syskon 1970 i Amerikas *heartland* och växte upp i sköna skogstrakter i det kuperade Missouri. Familjen var stor, konstnärlig, med hantverkstalanger och intresse för det vilda. De sysslade också med rehabilitering av vilda däggdjur och fåglar. Det gav henne tidig förståelse för naturskydd och uppskattning för djuren därute. Det finns kvar i hennes karriär som konstnär och i hennes kärlek till USA:s vildmark. När hon i trakterna av

Fågelkonstnären

barndomshemmet fiskade, campade eller paddlade kanot lade hon särskilt märke till ljusets skiftningar i markerna.

Julie började måla professionellt 2007 på teaterscener och på företags väggar, och 2010 blev hon ombedd att undervisa i teckning och färgläggning för elever som var 11–18 år. 2014 blev det väggmålningar till den nya attraktionen Big Bear Native American Museum. Hon har målat för konstsamlade finmakare och finns sida vid sida med de mest erkända naturmålarna, t.ex. Robert Bateman, och deltagit i olika konstevenemang i hela landet och i andra länder. Hennes konst har kunnat ses i många tidskrifter och andra publikationer, och nu även i *Anser* tillsammans med Stevens verk.

(Översättning: Arne Ohlsson)

Steven Lingham (född 1973)

info@stevenlingham.com

www.stevenlingham.com

Julie Asher (född 1970)

www.julieasherlee.com

Stevens verk:

1. Allotment Shed Forage. (Sidan 51).
2. A Gentleman Calling. (Sidan 52-53).
3. Ladies first. (Sidan 54).
4. Northern Skies. (Sidan 55).
5. Into the light. (Motstående sida).

Julies verk:

6. On the Prowl. (Ovan).

LOKALKLUBBARNAS PROGRAM SOMMAREN 2021

*Alla SkOF:s medlemmar är välkomna att delta i lokalklubbarnas programverksamhet.
Om inte annat anges gäller ordinarie samlingsplats.*

På grund av pågående covid-19-pandemi och rekommenderade förhållningssätt från myndigheterna har en del lokalklubbar valt att avvakta med att fastslå sommarens program.

Ändringar kan komma att ske i sista minuten. För aktuell information hänvisas till respektive lokalklubbs hem- och facebooksidor.

Datum	Programpunkt	Arrangör
Juni		
20	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
Juli		
4	Fjärilar. Samlingsplats beror på vädret. Kontakta S. Nilsson 0738 43 34 94. Ingen samåkning.	LKF
11	Vadarskådning i Äspet, Åhus, med Jan Linder. Samling parkeringen kl. 07.00.	NöSkF
18	Vadarskådning i Äspet, Åhus, med Ulrika Tollgren. Samling parkeringen kl. 17.30.	NöSkF
25	Vadarskådning i Äspet, Åhus, med Sven Birkedal. Samling parkeringen kl. 07.00.	NöSkF
25	Vadare i nordväst. Samling vid f.d affären i Stockamöllan kl. 06.00.	Gjuse
Augusti		
7	Skanör, Knösen. Samling rastplatsen i Gårdstånga kl. 06.00.	Gjuse
8	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
11	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
14	Skådarmorgon på Lister med Mats Olsson. Samling kl. 08.00 Talmansvägen 73 i Nögersund.	NöSkF
15	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
18	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
21	Örtofta sockerbruksdammar. Samling rastplatsen i Gårdstånga kl. 06.30.	Gjuse
22	Höllviken, Skanör. Ordinarie samlingsplats kl. 08.00.	MO
22	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
25	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
28	Sensommarfåglar längs Edenrydskusten med Nils Waldemarsson. Samling kl.07.30 parkeringen vid Maxi i Bromölla.	NöSkF
29	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
September		
1	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
3-5	Falsterbo Bird Show. Närmare information kommer att finnas på SkOF:s hemsida och på Facebook.	
7	Öresundsparken. Samling kl. 18.00 Ribersborgsbadets brygga.	MO
8	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
11	Rovfåglar Näsbyholm, Börringe. Samling Ica Kvantum Hörby kl. 07.00	Gjuse
15	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
19	Sträckskådning med Greger Flyckt i Juleboda. Samling kl. 06.30 vid parkeringen.	NöSkF
19	Falsterbo - Skanörs Ljung. Ordinarie samlingsplats kl. 08.00.	MO
22	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF
25	Med Mats Johannesson bland höststräck i Landön. Samling kl. 08.00 parkeringen vid campingen.	NöSkF
26	Ringsjön runt. Samling idrottsplatsen Snogeröd kl. 07.00.	Gjuse
29	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 parkeringen vid naturum.	NöSkF

Lokalklubbar i Skåne

GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING (GBF) www.gbfnatur.se
Kontaktperson: Håkan Winqvist, 0725 79 48 66, familjen.winqvist@telia.com

KULLABYGDENS ORNITOLOGISKA FÖRENING (KOF) www.kof.nu
Samlingsplats: ICA Maxi, Ängelholm; City Gross, Höganas; Olympiaskolan, Helsingborg.
Kontaktperson: Thomas Terne, 0705 67 19 80, info@kof.nu

LUNDABYGDENS FÅGELKLUBB (LFK) www.lundabygdensfagelklubb.se
Samlingsplats: P-platsen vid KFS, Sölvegatan 22 F, Lund (mitt emot Ekologihuset).
Kontaktperson: Lars G R Nilsson, 0706 96 51 80, lgrn@bredband.net

MALMÖORNITOLOGERNA (MO) www.malmorn.se
Samlingsplats: P-platsen vid Själlandstorg (korsningen Roskilde-/Margaretavägen).
Kontaktperson: Sven-Erik Svensson, 0706 65 64 32, svenerik.svensson1949@gmail.com

NORDÖSTRA SKÅNES FÅGELKLUBB (NÖSFK) www.spoven.com
Samlingsplats: Parkeringen vid naturum i Kristianstad.
Kontaktperson: Evert Valfridsson, 044-32 30 45, evert.valfridsson@naturskyddsforeningen.se

RINGSJÖBYGDENS FÅGELSKÅDARE (GJUSE) www.gjuse.se
Samlingsplats: Parkeringen vid ICA Kvantum i Hörby.
Kontaktperson: Lars-Olof Nilsson, 0723 93 74 14, lars-olof.nilsson1@comhem.se

COCCOTHRAUSTES (Co) – FÅGLAR I SYDÖST
Samlingsplats: Meddelas i programmet.
Kontaktperson: Bengt Celander, 0709 29 95 88

GLADORNA – NÄTVERKET RAPPHÖNAN SKÅNE
Samlingsplats: Västra Stationstorget Lund (baksidan av tågstationen).
Kontaktpersoner: Monica Pedersen, 0735 50 61 47, mOnick@hotmail.com
Eva Engberg, 0708 25 66 50, seeveg@gmail.com

Fisktärnor. Foto: Bengt Grandin.

Igesöarna – en försvinnande skogsidyll

Mellan Porkenahult och Sällersås ute på Fagerhultsmyren ligger två myrholmar. I folkmun benämns de *Igesöarna*. "Ige" kallade man förr trädslaget ek, alltså eke eller ekskog. Igesöarna var ett bra ställe för räven när den blev jagad, där fanns utgrävda grävlingsgryt, som räven kunde ta sin tillflykt till. Rävjägarna brukade säga att räven sprang ut mot Igesöarna och därmed var det inte lönt att ta sig dit för att fortsätta jakten. Räven kände sig säker och kunde vila ut, efter det att den varit nära att mista livet. Igesöarna har i många år fått vara orörda, det finns några spår efter att man försökt odla upp några mycket små åkertegar för att därigenom skörda lite säd eller gräs för att de fåtaliga kreaturen hemma på gården skulle kunna klara vintern. Man kan ännu se små stenrösen som vittnar om dessa mödor. Myrholmarna har fått vara orörda då deras tillgänglighet varit alltför besvärlig och mödosam, inte ens under Fagerhultsmyrens storhetstid på 1940- och 50-talet lär myrholmarnas lilla trädbestånd ha påver-

kats i någon större omfattning. Det var torven man ville åt, inga gamla träd, de hade ringa värde och var alltför besvärliga att forsla därifrån med den tidens maskiner.

Skogen på Igesöarna har därefter helt fått sköta sig själv, detta vittnar alla nedfallna träd om, och många mossor, lavar och svampar har här fått en fantastisk möjlighet att etablera sig i och på de ofta fuktiga trädstammarna. Föruttnelsen går långsamt och det tar många år innan de helt försvinner. Man kan se på de gamla stammarna hur de kämpar emot för att inte försvinna. De gamla träden utgör också ett fantastiskt skafferier för fåglarna med sitt innehåll av insekter och insektslarver. Det finns även en del boträd, framför allt är det aspar som föredras av hålbyggarna. Spillkråka, grön göling och större och mindre hackspett är goda representanter för dessa. Mesar som entita, taltita, tofsmes och stjärtmes är några tättingar som man stöter på när man besöker denna på gränsen till urskogskaraktär orörda skogsmiljö. Tjädern

Myröarna inbegriper en blandad, omväxlande skog, ofta med myckenhet av död ved. Foto: Janne Johansson.

Tjäderspel. Foto: Hans Svensson.

har i områdets närhet en av sina spelplatser och skogen med sitt blåbärsris, med sin rika tillgång på fjärilslarver, utgör viktig basföda för kycklingarna under deras uppväxt under sommaren. Och området ger å andra sidan naturvandrarerna ett lugnt och rofyllt sinne när denne gör sig besväret att traska ut till dessa myrholmar. Att kunna sätta sig ner på en trädstam, lyssna till fågelsången på våren eller bara höra ljudet från trädstammar som gnids emot varandra när vinden vaggar dem fram och tillbaka. Eller att kanske få lyssna till tystnaden, det ger ro för själen att sätta sig ner och lyssna till något som inte hörs.

Men nu har verkligheten även nått Igesöarna. En dansk skogsentreprenör har köpt marken där Igesöarna ingår. En stor, bred skogsväg har byggts för att man skall komma åt de gamla träden, de ihåliga asparna med bohål, bokar som slingrat sig upp mot himlen, ekar som kämpat i många år, ståtliga tallar, murkna trädstammar. Allt kommer att skövlas på några timmar med hjälp av maskiner på hundratals hästkrafter med följd att djupa körskador kommer att uppstå, vilka inte läker ihop på många år. Igesöarna kommer inte att förbli vad de fram till nu varit, en rofylld, bevarandevärd skogs- och myr miljö i närhet av Fagerhults samhälle. Jo, den kommer troligtvis att planteras igen med gran i raka led, och då kommer Igesöarna att bli en ren produktionsskog, precis som så mycket annat i vårt

moderna skogsbruk. Det skall vara ekonomiskt och rationellt. Alla skall tjäna pengar på naturens bekostnad. "Det är väl ingenting, några misskötta myrholmar ute på Fagerhultsmyren, det är väl ingenting att bry sig om?" säger du kanske. Nä, det kan väl så tyckas, men det skrivs och talas mycket om att man skall vara rädd om naturen, om djur, växter, fåglar, insekter – men när det verkligen kommer till sin spets är det pengarna och människans iver att roffa åt sig än mer utav naturen som bestämmer vårt handlande.

Vad finns då att göra för att skydda säregna och speciella naturmiljöer? Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har en betydande roll i detta sammanhang. Även skogsföretag, entreprenörer, har ansvar i sammanhanget, men till sist är det skogsägaren som tar det största beslutet. Vad kan då vi som utomstående göra? Vi tog kontakt med myndigheterna, Skogsstyrelsen i synnerhet, och ifrågasatte just avverkningen på Igesöarna och byggandet av den stora vägen ut dit, samt diken som hade gjorts. Efter en del mejl och telefonkontakter blev vi inbjudna till Skogsstyrelsen i Hässleholm för att träffa dess tjänstemän. Vi fick reda på att just detta specifika fall hade de inte mycken vetskap om. De hade dock varit inblandade i handläggningen av vägbygget, men Skogsstyrelsen har hela tiden haft som sin åsikt att vägbygget högst troligt borde handläggas som en "vattenverksamhet" och att

markägaren och dennes entreprenör därför måste kontakta länsstyrelsen och införskaffa deras tillåtelse innan vägbygget sattes i gång. Detta brydde dock markägaren sig alls inte om.

Fram till nu har till synes ännu ingen anmälan om *slutavverkning* av skogsbestånden på myröarna inkommit till Skogsstyrelsen. Däremot kan skogsägaren *gallra* sin skog utan någon inskickad anmälan. Om sällsynta växter, förekomst av tjäder eller rovfågelbon m.m. funnits inrapporterade till länsmyndigheterna när en anmälan om större skogsingrepp, som detta i Igesöarnas "kvarglömda" idyll, kommit på myndigheternas bord – då hade med största sannolikhet skogsmyndigheten tvingats göra en noggrann, seriös kontroll av området. Men så blev visst aldrig fallet här. Kanske blev man också så smått tagna på sängen när plötsligt en ny markägare på eget bevåg bygger en diskutabel, kostsam väg ut i det sen 70 år återläkande myrkomplexet.

Vi påpekade vid vårt möte med Skogsstyrelsen att tjädern sen länge uppmärksamats i anslutning till Fagerhultamossen, men denna kunskap hade man till synes inte tagit till sig.

Det var flera år sen vi åkte till myndigheten och överlämnade en detaljerad rapport om de tjäderinventeringar som Örkelljungabygdens Natur (ÖbN) genomfört i kommunen. Där kunde man läsa innantill vilka myrkomplex den lokalt starkt hotade tjädern ännu kunde påträffas i. Vid vårt samtal inne på Skogsstyrelsens kontor i Hässleholm tillstods det att agerandet visavi Igesöarna kanske hade fått en annan vändning om uppgifterna om tjädern funnits tillgängliga. Märkligt att man som myndighet med visst ansvar för skogshönsen tjädern inte kunnat lägga tid och kraft på att hålla dessa inlämnade uppgifter aktuella i sina egna ajourföringar. Tjädern är dessutom en "EU-art", den berörs av bestämmelserna i artskyddsförordningen, och att negligera detta är inte direkt en merit för en myndighet som även ska bevaka naturvårdens intressen.

Igesöarna har till synes aldrig kommit med i någon inventering eller utvärdering av skogstillståndet i Sverige, där det legat i ett myrlandskap strax utanför Skånes Fagerhult. Därför har inte heller dessa myröar tidigare granskats med naturvärdesögon. Ingen kunde väl tro att man

Inte minst lövträd i form av bok och ek har under åren vuxit upp på öarna. Foto: Janne Johansson.

I anslutning till den nya myrvägen finns minst ett tiotal nyupptagna diken i myrmark som numera helt läkt igen – diken från den gamla torvtäktiden. *Foto: Janne Johansson.*

Denna skogsväg över myren anlades sommaren 2020 utan att markägaren först kontaktat länsstyrelsen.
Foto: Janne Johansson.

skulle bedriva aktivt skogsbruk där ute. När vi i ÖbN därför konsulterade ett flertal duktiga skogsbiologer, nyckelbiotopsinventerare med översända digitala bilder från öarna och undrade om de ville ge sin "fotodigitala syn" på området, fick vi som svar "... att här med stor sannolikhet finns naturvärden av betydelse ... möjligen i nyckelbiotopklass". Vi översände dessa bedömningar till Skogsstyrelsen och hoppades förstås att myndigheten nu snarligen, i egen regi, skulle ta på sig att genomföra en regelrätt naturvärdesinventering ute på öarna. Men efter betänketid blev skogsmyndighetens svar endast att det inte längre finns medel för att göra sådana inventeringar. Nog blir man som ideell naturvårdare ganska flat när man får höra denna ogenomtänkta, "oengagerade" myndighetsinställning.

En av de saker man lär sig av ovanstående är förstås att det är av högsta vikt att man som naturvän rapporterar betydelsefulla iakttagelser, som viktiga växtlokaler eller observationer av hotade eller sällsynta fågelarter, till de myndigheter som har i uppdrag att ansvara för den

statliga naturvården. Det kan gälla länsstyrelsens naturvårdsenhet eller Skogsstyrelsen. Men givetvis har även den egna kommunen, i detta fall Örskelljunga, ett ansvar för att naturvårdens intressen bevakas. Sen är det likaså av vikt att myndigheterna kan ajourhålla sina egna register. Den ideella naturvården kan ju inte vara ansvarig för detta också. Som redan nämnts har till synes aldrig dessa myröar, Igesöarna, blivit inventerade av någon naturvårdsansvarig myndighet, vilket visade sig vara en stor black om foten. Då hade man förhoppningsvis haft något slags inventeringsprotokoll att luta sig mot, som med stor säkerhet hade visat att miljön var påtagligt värdefull ur bevarandesynpunkt. Idag tycks i stället ansvaret för redovisningen av naturvärdena ligga på den enskilde markägaren och den entreprenör han anlitar. Någon sådan redovisning lär dock inte ha skett i samband med dessa skogsbruksinsatser. Eftersom både markägares, entreprenörers och myndigheters engagemang i många skogliga sammanhang under lång tid ofta varit starkt otillräckliga, har detta gett dåliga framtidsodds, inte minst för en

i Skåne försvinnande art som tjädern liksom för ett stort antal säregna stora eller små skogsmiljöer – som den på Igesöarna.

Vi är flera naturvänner som i fallet Igesöarna har fått lära oss hur svårt, till nästan omöjligt, det är att få stopp på skövlingen av unika, värdefulla skogsmiljöer. En skövling och en stark förenkling av vårt gemensamma naturlandskap är något vi alla på något vis borde ha ansvar för. För skogsägaren och skogsentreprenören

är det näst intill alltid ekonomin som helt får styra, det gäller att få ut så mycket som möjligt från den skogsmark man äger, ärvt eller kanske köpt för dyra pengar. Vi kan verkligen inte alltid vara stolta över vår svenska natur och vår svenska naturvård.

KURT ARNE JOHANSSON & JANNE JOHANSSON
MEDLEMMAR I ÖRKELLJUNGABYGDENS NATUR
janneringarp@gmail.com

REPLIK SKOGSSTYRELSEN

Skogsstyrelsen har idag inget uppdrag från regeringen och därmed inte en finansiering för att systematiskt inventera och registrera nyckelbiotoper i skogen. Samtidigt är vi medvetna om att det fortfarande avverkas livsmiljöer för hotade arter i skogslandskapet och att vi behöver mer information om var dessa miljöer finns. I det senaste budgetunderlaget som skickades in till regeringen från myndigheten har vi därför bland annat begärt förstärkning för att utveckla kunskapsunderlag och planeringsstöd för att identifiera naturvärden i skogen.

Skogsstyrelsen har, precis som Kurt Arne Johansson och Janne Johansson skriver, inte fått in någon anmälan om avverkning på Igesöarna. Därför har vi inte heller kunnat göra någon bedömning om en avverkning kan genomföras, om den behöver begränsas eller förbjudas med anledning av till exempel höga naturvärden.

En gallring är generellt sett inte anmälningspliktig, dock kan den vara det om åtgärden påverkar naturmiljön väsentligt och det är anmälarens eller verksamhetsutövarens ansvar att göra den bedömningen. När vi får in samråd, anmälan eller ansökan om avverkning gör vi i första hand bedömningar utifrån aktuellt GIS-underlag i kombination med den information som verksamhetsutövaren ska lämna in. En stor andel, ca 50 procent av inkommande avverkningsärenden, automatgranskas och handläggs inte manuellt av en handläggare. Vi förklarar oss till stor del på digital information som ligger i våra handläggningssystem, bland annat från Artportalen. Här kan ideella naturvärden

bidra med värdefull kunskap genom att uppdatera äldre information och registrera artfynd med hög noggrannhet, till exempel aktuellt häckningskriterium för fåglar. Förekomst av en art inom eller i närheten av en anmäld samrådsåtgärd, avverkningsanmälan eller ansökan kan leda till vi besöker området för att avgöra om vi ska fatta ett beslut enligt skogsvårdslagen eller miljöbalken.

En anmälan om samråd, till exempel för byggnation av skogsbilväg kan innebära vattenverksamhet och då informerar vi anmälaren om att de bör ta en kontakt med länsstyrelsen. Åtgärden kan vara tillstånd- eller anmälningspliktig enligt deras tillsynsansvar.

Det är viktigt att göra sig påmind om att tillsyn enligt skogsvårdslagen eller miljöbalken inte är det enda verktyget som kommer leda till att värdefulla naturmiljöer i skogen bevaras.

Bevarandet av värdefulla naturmiljöer i skogen består av andra mer betydelsefulla delar, varav det formella skyddet, till exempel biotopskydd och naturvårdsavtal är en liten del. Den största delen består av det frivilliga ansvaret som varje enskild skogsägare tillsammans med skogsbruket bör ta för att uppnå politiskt uppsatta mål, bland annat miljökvalitetsmålet *Levande skogar*. Detta är möjligt att uppnå genom ett hänsynsfullt och väl planerat skogsbruk tillsammans med bevarande av värdefulla naturmiljöer, både frivilligt och formellt, i kombination med naturvårdande skötsel.

HENRIK ANDERSSON, DISTRIKTSCHEF
SKOGSSTYRELSEN, SKÅNES DISTRIKT

Årsmötet 2021

På grund av den rådande pandemin tvingades SkOF:s styrelse i år att kalla till ett digitalt årsmöte. Måndagen 8 mars kl. 18 öppnades årsmötet och 38 medlemmar var inloggade på zoom via Lunds universitet.

Ordförandeklubban hölls av vice ordföranden Kenneth Bengtsson. Efter sedvanlig genomgång av ekonomi och revision beviljades styrelsen ansvarsfrihet för 2020.

Till föreningens ordförande 2021 nyvaldes enhälligt den nuvarande styrelseledamoten Arne Hegemann och avgående Per-Magnus Åhrén avtackades.

Två nya styrelsemedlemmar presenterades och invaldes: Mikael Arinder, Kävlinge, och Ola

Svensson, Bromölla, hälsades varmt välkomna. De ersätter P-G Bentz och Lennart Karlsson, som hade av sagt sig vidare styrelsedeltagande, men de båda kommer att finnas kvar i bl.a. kommittéer. De förärades bägge titeln SkOF:s Hedersgås med tillhörande statyett efter sitt minst sagt mångåriga engagemang (24 resp. 34 år).

Efter mötet följde ett välbesökt och uppskattat föredrag av David Erterius: "Möten med karismatiska fåglar världen över". Inte mindre än 66 personer lyssnade på David och beundrade hans fantastiska fotografier via zoom.

Skärmdumpen visar några av årsmötesdeltagarna.

SKOF:S STYRELSE

SkOF vill gärna ha din mejladress!

Den digitala världen blir allt större och vi vill gärna ibland kunna kommunicera med våra medlemmar på ett mer smidigt sätt genom att skicka ut viktig information gällande medlemskapet och då och då ett nyhetsbrev per e-mail. Vissa av er vill kanske dessutom få kallelse till olika evenemang, ändrade datum eller tider för föredrag eller besked om inställda sådana.

Registrera därför din adress via en länk på SkOFs hemsida www.skof.se. Du finner länken under meny *Föreningen* och du kan där ange till vilka ändamål du vill ge oss din adress. Självfallet kommer vi inte att ge vidare din adress till utomstående.

SkOF:s styrelse

Tag plats! – 2021

Lördagen 8 maj fördelade sig 15 lag runtom i Skåne för att under ett sextimmarsspass i fält delta i den årligen återkommande skådartävlingen *Tag plats!* Lagen var som vanligt fantasifullt namngivna och bestod av minst två personer. Vid den avslutande sammanräkningen visade det sig att lag "Norrlands Guld" hade sett inte mindre än 115 arter från sin position vid Fårhultsviken och därmed avgick med segern. I laget ingick Tomas Svanberg, Mårten Müller, Olof Strand, Patrik Söderberg och Oskar Lindberg. Några arter som noterades under dagen för-

tjänar ett omnämnande: bergand, svarthalsad dopping, ängshök, kornknarr, mosnäppa, ros-karl, kaspisk trut, jorduggla och blåhake. Nedan följer en kort berättelse av Sigvard Svensson i lag "Råbyligan", som noterade 53 arter och alltså inte fick någon topplacering. Lars Sundlöf höll i trådarna och tävlingen gick att genomföra trots de begränsningar som pandemin innebar.

Nästa år hoppas vi kunna köra som vanligt och då går *Tag plats!* av stapeln i början av maj.

P-G BENTZ
FALSTERBO

Råbydammen, i sydöstra utkanten av Lund, är kanske mest känd för den första (?) dragbara kohägern i landet 30 juni 2005. De första obsarna är annars från 2000 då dammen var färdigställd som en del i Højeåprojektets åter- och nyskapande av våtmarker. Sedan dess har totalt 160 fågelarter noterats i och runt dammen. Råbyligans första deltagande i "Tag plats!" var 2006 och i år var 8:e gången. Själv har jag varit en del av laget vid alla tillfällen och i övrigt har Lars G R Nilsson (5 gånger), Patrik Sandgren (2) och Göran Pettersson (1) gjort mig sällskap, men vi har aldrig varit mer än två.

I år hade Patrik och jag målet att slå rekordet från 2018 på 53 arter. Den kalla våren i kombination med det tidiga tävlingsdatumet gjorde att vi inte var alltför hoppfulla. Vädret hjälpte inte till direkt, med omväxlande väldigt frisk västlig vind och regnskurar och sedan en stund värmande sol, alltså typiskt men för dagen, oprognostiserat aprilväder! Trots det lyckades vi skrapa ihop en tangering, 53 arter, och ren otur gjorde att det inte blev fler; en snabbt förbiilande backsvala sågs bara av en av oss och grönfinken dök upp strax efter vi slutat räkna! Båda var förväntade på listan.

Å andra sidan hade vi också tur med några arter: röd glada gäckade oss länge, liksom silltrut som till slut flög upp från Råbysjön. Det blev några nya "Tag plats!"-arter också. Två var riktiga överraskningar: en adult pilgrimsfalk kom glidande förbi österifrån och väckte en del uppståndelse bland andra arter, samt två rörhönor bland

kaveldunen i kanalen intill. Men roligast var kanske den krickhane som sedan en tid intensivt uppvaktat en gräsandhona, medan en gräsandshane försökt bräda honom utan synbar framgång. Hon föredrar helt klart krickans sällskap.

Och naturligtvis måste dagens, utan konkurrens, vanligaste art nämnas: vitkindad gås – ca 4 300 passerade österut under de sex timmarna.

Steglits, gråsparv, gransångare, törnsångare, svarthätta, näktergal, gulärta, gök, tornseglare (för tidigt), havstrut, lärkfalk och vigg, förutom ovannämnda backsvala och grönfink, var arter som setts flertalet av de tidigare åren, men svek oss i år. Det gör trots allt, om alla förhållanden är optimala och fru Fortuna vaknat på rätt sida, att rekordet kan slås framöver och sextio-gränsen inte ser helt hopplös ut!

SIGVARD SVENSSON
LUND

Några profiler i det vinnande laget. Foto: Olof Strand.

Årets Gåsapris till Lars Forsén och Tommy Strandek

Gåsapriset kan beskrivas som ett uppmuntringspris till enskild för berömvärd insats och det består av ett unikt akvarelldiplom signerat Peter Elfman. Civillkurage och "jävlar-anamma" premieras särskilt när mottagare utses. Årets pris delades ut till Lars Forsén och Tommy Strandek för deras mångåriga arbete med att återskapa goda häckningsmiljöer för småtärnor och andra häckfåglar på Sandön i Skälder-viken. Med nit och envishet har de båda sett till att miljön på Sandön numera är lik den då häckfågelfaunan stod på sin topp för åtskilliga år sedan. Deras insatser för den biologiska mångfalden står som goda förebilder för praktiska insatser i fält.

Prisen delades ut på stranden vid Utvälinge av SkOF:s Mona Hansson 4 maj. De båda mottagarna var ditkallade för en intervju med Helsingborgs Dagblad om projektet på Sandön och togs alltså med överraskning. Trots usla väderbetingelser förlöpte det hela enligt plan.

En text om Sandön och dess historia fram till nu planeras för nästa nummer av *Anser*.

SKOF:S STYRELSE

De två gåsaprisemottagarna. Foto: Mona Hansson.

"Möt fåglarna öga mot öga!" eller "Titta på fåglar i lagom tempo!"

Falsterbo Fågelstation erbjuder guidningar av två slag. I höst kan du boka en guidning med bl.a. ringmärkningsdemonstration i fyrträdgården på tel. 040 47 37 03 eller via falsterbo@skof.se.

Varje lördag och söndag fr.o.m. lördagen 21 augusti t.o.m. söndagen 24 oktober arrangeras dessutom guidad fågelskådning utanför fyrträdgården "rakt under flyttfågelsträcket". Guiden finns på plats från kl 8 och fram till lunchtid. Man kan komma när man vill, ingen förhandsanmälan behövs och det är gratis. Givetvis är det "corona-avstånd" som gäller.

De komma från öst (och hamnar i väst)

Det går snabbt när hornugglan drar sitt fjäderklädda ben mot näbben. Men på Marcells foto ser man delar av ringen. Kontakt togs med Ringmärkningscentralen på Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm, som kunde ge besked, dock inte på individnivå eftersom sista siffrorna saknas. Hornugglan ringmärktes 2017 i Jurmalciems i Lettland och tillbringade gångna vinter i tallskogen vid Lerberget, strax söder om Höganäs. Ingen anmärkningsvärd sträcka i fåglarnas värld. Men en sorkjägare från slätt- och risbygd som i natten (?) vevar över Östersjöns mörka böljor. Visst är det värt att notera! Får den leva vidare är den förmodligen tillbaka nästa vinter.

ULRIK ALM
HÖGANÄS

Foto: Marcel Westbroek.

Spolierad havsörnshäckning

Ett havsörnspår i sydvästra Skåne hade kommit långt med häckningen och hade sannolikt nykläckta ungar i boet. Allt var frid och fröjd till dess att någon bestämde sig för att kullen intill boet var en utmärkt grillplats. Denna störning förde med sig att havsörnarna avbröt häckningen. Så välj grillplats med omsorg.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Foto: David Folkesson.

Rättelse:

I *Anser* 2021:1 fanns en notis om en missförgad grüngöling. Fotografens namn hade angivits felaktigt – Skall vara Berit Silow.

Insamlingen till stöd för Falsterbo Fågelstation fortsätter.
Fågelstationen har tilldelats 90-konto:
Pg 900301-3; Bg 900-3013
Betalningsmottagare: Skånes Ornitologiska Förening

Falsterbo Fågelstation

Första halvåret 2021

Vårsäsongens ringmärkning bedrevs enligt gängse rutiner. Strandängsfåglarnas häckning på Landgrens holme var ovanligt framgångsrik och ett "all time high" kunde noteras. Publikt kan nämnas att guidningsverksamheten fortfarande påverkas i hög grad av den pågående pandemin, samtidigt som den tredje, och till stora delar helt nyskrivna upplagan av "Vingar över Falsterbo" gått i tryck och kommer att finnas till försäljning från mitten av juli.

Vårens ringmärkning

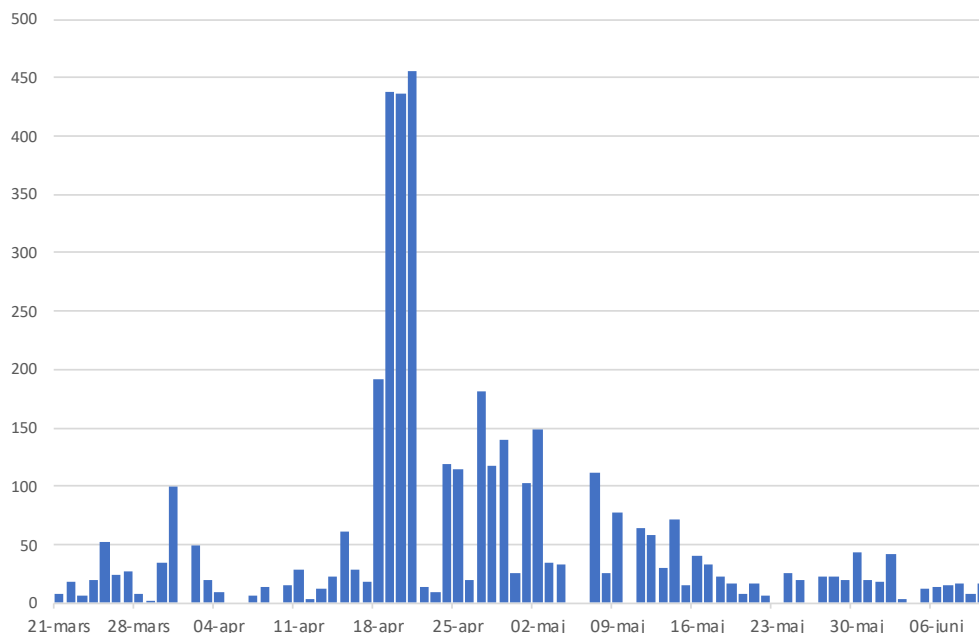
Vårsäsongens standardiserade ringmärkning bedrevs mellan 21 mars och 10 juni 2021. Generellt blev det en ganska genomsnittlig säsong med undantag för några dagar i slutet av april, då dagssummorna var ovanligt höga (Figur 1). To-

talt ringmärktes 4 102 fåglar av 54 arter, något över medelvärdet på 3 803 fåglar. Medelvärdet avser perioden 1980–2019 om inget annat anges.

Säsongen fick en bra start. I slutet av mars stabiliserades vädret en period med kyla och snö. Med lite varmare väder kom

Denna nattskär, en 2K hane, ringmärktes 30 maj. Foto: Stephen Menzie.

Figur 1. Antal ringmärkta fåglar per dag under våren. "Noll-dagarna" anger inställd ringmärkning p.g.a. dåligt väder.

flyttfåglarna och 300 fåglar ringmärktes fram till månadsskiftet, väl över medelvärdet för mars (206). Av dessa var 112 rödhakar (medel 53). Den högsta dagssumman i mars inföll den 31:e med 100 fåglar, varav 61 var rödhakar.

Under de två första veckorna i april kom kylan tillbaka och mängden flyttande fåglar minskade betydligt. Endast 183 fåglar ringmärktes under denna period. Andra halvan av månaden blev betydligt bättre, 2 370 fåglar ringmärktes och månadstotalen blev 2 553. De tre högsta dagssummorna för månaden och säsongen inföll 19, 20 och 21 april då 438, 437 respektive 456 fåglar ringmärktes. Dominerande art var rödhake med 311, 311 respektive 395 märkta. De första lövsångarna ringmärktes 18 april och totalt försågs 93 med ring under april. Vanligaste art blev dock inte oväntat rödhaken med 1 577 ringmärkta.

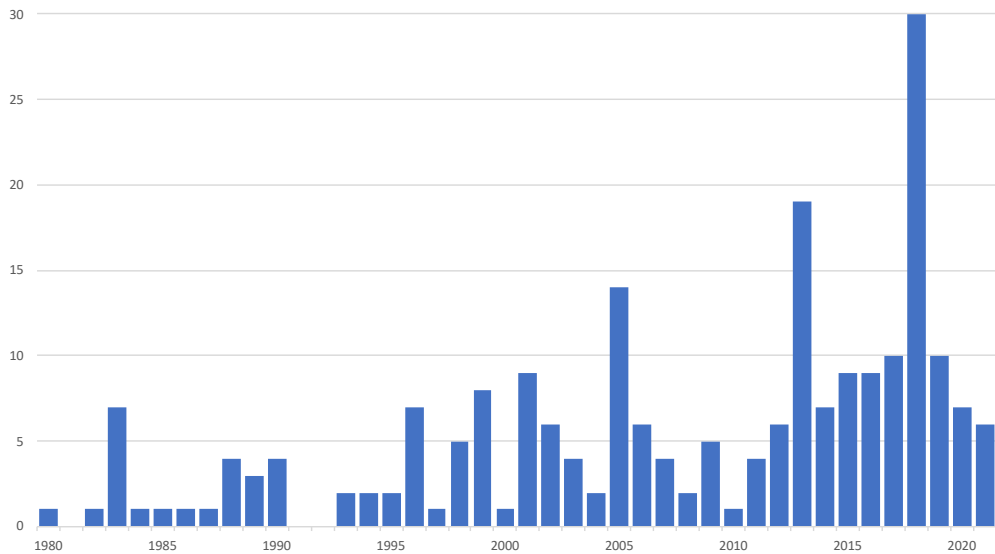
Summan för maj blev 1 106 och ytterligare 143 fåglar ringmärktes under de tio dagarna i juni. Under denna period var lövsångaren talrikast (286 märkta), följd av rödhake (190) och ärtsångare (189).

Flera tropikflyttare lyste med sin frånvaro och det är nära att ta till förklaringen att de passerar förbi Falsterbo om det är bra väder med exempelvis sydliga vindar. Flera av dessa arter har uppvisat låga antal i många år (sedan 1990-talet). Några exempel är näktergal (7, medel 13), törnsångare (35, medel 63), grå flugsnappare (14, medel 21), svartvit flugsnappare (3, medel 33) och törnskata (5, medel 16).

Talrikaste art blev alltså rödhaken med 1 879 märkta, vilket är väl över medelvärdet på 1 073. Lövsångarens summa, 379, är dramatiskt mycket lägre än medelvärdet för perioden 2010–2019 som är 918 och även jämfört med medelvärdet för perioden 1980–2009 som är 1 133. Gran-

Ärtsångaren är en av tropikflyttarna med en positiv trend. Antalen under de senaste decenniets vårar har varit stabilt nära eller över medelvärde. Årets resultat (199 märkta) är det näst högsta sedan 1980. Denna fågel märktes 28 april 2021. Foto: Stephen Menzie.

Figur 2. Antal ringmärkta brandkronade kungsfåglar våarna 1980–2021.

Sex gulhämplingar ringmärktes under våren. Denna 2K hane märktes 1 juni. Foto: Sophie Ehnбом.

sångaren, å andra sidan, fortsätter att visa höga siffror och årets summa (309 märkta) är den näst högsta sedan 1980, endast överträffad av våren 2019 (318).

Sex ringmärkta brandkronade kungsfåglar, var en mindre än förra årets totalsumma och under medelvärdet för perioden 2000–2019 (Figur 2) som är elva. Arten är nu fullt etablerad som häckfågel i södra Sverige. Att siffrorna varierar i ringmärkningen kan bero på att det är en art som anländer tidigt om våren. Kanske passerar ett betydande antal under milda perioder redan i mars.

Några av säsongens ovanligare märkarter var nattskär (1 märkt), ringduva (1), buskskvätta (2), lundsångare (1), grönsångare (1), mindre flugsnappare (3), stjärtnes (1), trädgårdsträdkrypare (2 – 21:a och 22:a ringmärkta under våren i Falsterbo) och gulhämpling (6 – tidigare högsta vårsamman var 3).

Utöver den standardiserade ringmärkningen märktes en del boungar, framför allt i holkar. I fyrdungen häckade i år 17 par starar (24 par 2020) och 90 boungar ringmärktes, vilket ger en genomsnittlig kullstorlek på 5,3. Detta är i nivå med fjolårets 5,2 ungar per kull.

(Stephen Menzie & Sophie Ehnбом)

Landgrens holme

Arbetet med att säkra Landgrens holme i Flommens naturreservat som en trygg häckningsplats för områdets strandängsfåglar fortsätter med oförminskad styrka. Samtidigt fortsätter allmänhetens intresse och uppskattning för detta synnerligen lyckade naturvårdsprojekt glädjande nog att öka.

Inventeringen av häckande par på Landgrens holme utfördes i vår från skylift 14 maj (Tabell 1). Sedan dess har ytterligare häckande par av kentsk tärna och

Tabell 1. Antalet häckande par på Landgrens holme 2019, 2020 och 2021.

Art	2021	2020	2019
Gräsand	12	10	10
Stjärtand	0	1	0
Skedand	1	1	0
Ejder	3	1	1
Strandskata	3	3	5
Skärfläcka	228	172	232
St. strandpipare	1	2	2
Tofsvipa	3	3	4
Rödbena	15	15	15
Skrattmåås	710	367	220
Fiskmåås	1	1	1
Kentsk tärna	>400	203	104
Fisktärna	?	0	2
Silvertärna	9	14	8
Småtärna	≥11	24	22
Totalt	≥1397	817	626

En av vårens många ringmärkta ungar av kentsk tärna på Landgrens holme. Foto: Mikael Kristersson.

småtärna tillkommit, så antalen för dessa båda arter är lite osäkra. Möjligen häckar även något enstaka par av fisktärna på holmen, men detta har inte med säkerhet kunnat fastställas.

För närvarande pågår ringmärkning av ungar av kentsk tärna. Fram t.o.m. 9 juni hade 294 ungar försetts med ring. Även 25 skärfläckeungar har hittills ringmärkts.

Skärfläckorna tycks för övrigt ha haft sin i särklass främsta häckningssäsong någonsin. Detta beror till stor del på att kajornas boplundring till stora delar uteblivit denna vår. Kajorna tycks i stället ha riktat in sig på att stjäla tobis och annan fisk från de kentska tärnor som återvänt till boplatsen efter vällyckat fiske.

Hundratals skärfläckeungar har med livet i behåll lyckats passera över Hamnvägen och ta sig norrut mot Bakdjupet och Skånörs revlar ledsagade av föräldrarna.

(Mikael Kristersson & P-G Bentz)

Publikt

Vårens gidningar i fyrträdgården präglades fortfarande av den pågående pandemin.

Två "skärfläckevandringar" genomfördes 8 och 29 maj och deltagarna, som fick uppleva strandängsfåglarnas familjeliv från första parkett, var duktiga på att hålla "corona-avstånd".

I skrivande stund trycks den nya "Vingar över Falsterbo", som är så mycket mer än en reviderad upplaga av föregående utgåvor. Mycket har nämligen hänt på fågelfronten. I takt med att klimatfrågan allt mer hamnat i fokus har forskningen visat på olika intressanta och uppseendeväckande anpassningar hos fåglarna. Tidpunkten för de olika arternas ankomst om våren och avresa under hösten har förändrats, samtidigt som vissa arter ökat i antal medan andra minskat.

Dessutom har ny modern teknik utvecklats för att följa de enskilda fåglarna un-

der flyttningen. Ljuspositions-mätare, gps, multisensorloggar och radiotelemetri är några av de nya redskapen.

Med tanke på bokens titel kändes det rimligt att inkludera även andra flygande varelser. Därför har också flyttande fladdermöss, fjärilar och även mygg fått egna kapitel i den nya boken.

Den nya upplagan av "Vingar över Falsterbo" är rikt illustrerad med fågelfoton av högsta kvalitet och innehåller dessutom uppdaterade kartor, illustrationer, diagram och tabeller. Förutom fågelstationens egen personal har fågelforskare

vid Lunds universitet, ekologer vid andra ledande naturvetenskapliga institutioner, forskare vid Statens veterinärmedicinska anstalt samt statistiker på matematiska institutionen vid Stockholms universitet medverkat som författare.

Nya "Vingar över Falsterbo" har producerats med hjälp av generösa ekonomiska bidrag från Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Vellinge kommun samt Johan och Jakob Söderbergs stiftelse.

Boken kommer att finnas till försäljning från mitten av juli.

